

**Overzicht interpretatie- en wijzigingsbesluiten CCvD  
BRL9500 Energieprestatieadviesing (inclusief ISSO-publicaties)**

**versie 3 april 2018**

<i>Beoordelingsrichtlijn / deel</i>	<i>Uitgave</i>	<i>Vigerende versie BRL</i>	<i>Onderdeel</i>	<i>Onderwerp</i>	<i>Type besluit</i>	<i>Ingangsdatum</i>
<b>Oorspronkelijk document</b>			<b>Wijzigings- of interpretatiebesluit CCvD</b>			
BRL9500-00 + Wijzigingsblad	Energieprestatieadviesing- algemeen deel	<b>31-08-2011+ WB 01-08- 2015</b>	7.2.6	Afwijkingen en sancties	Interpretatie	01.05.2017 (vervallen per 01.07.2017)
			7.2.5 / 7.2.6	Rapportage vervolgonderzoek / afwijkingen en sancties	Interpretatie	01.07.2017 (vervangt interpretatie 7.2.6 van 01.05.2017)
			H10	Schorsing en intrekking certificaat	Interpretatie	01.05.2017
BRL9500-01	Energie-index bestaande woningen en woongebouwen	<b>21-10-2016</b>	Bijlage 2	Beheersing vakbekwaamheid EPA-adviseur	wijziging	01.03.2018
			Bijlage 3	Beheersing vakbekwaamheid EPA-opnemer	wijziging	01.03.2018
			4.6.5	Aanpassing energie- indexrapportage	wijziging	22.06.2018
BRL9500-02 + Wijzigingsblad	EPA-maatwerkadvies bestaande woningen	<b>30-09-2011 + WB 01-08- 2015</b>	-	-	-	n.v.t.
BRL9500-03 + Wijzigingsblad	Energielabel utiliteitsgebouwen, basismethode	<b>31-08-2011 WB 01-08- 2015</b>	-	-	-	n.v.t.
BRL9500-04 + Wijzigingsblad	EPA-maatwerkadvies bestaande utiliteitsgebouwen	<b>30-09-2011 + WB 01-08- 2015</b>	-	-	-	n.v.t.
BRL9500-05	Rapport netto warmtevraag, woningen en woongebouwen	<b>23-06-2016</b>	6.7.6 ,/ 6.7.7 / 6.7.8	Interne controlefrequenties	wijziging	22.06.2018
BRL9500-06 + Wijzigingsblad	Energielabel utiliteitgebouwen, detailmethode	<b>31-05-2014 + WB 01-08- 2015</b>	-	-	-	n.v.t.

Oorspronkelijk document			Wijzigings- of interpretatiebesluit CCvD			
ISSO-publicatie	Uitgave	Vigerende versie publicatie	Onderdeel	Onderwerp	Type besluit	Ingangsdatum
ISSO-publicatie 75.1	Handleiding energieprestatie advies utiliteitsgebouwen	2013	Paragraaf 6.9.1	Winkelfuncties	Wijziging	01.01.2014
			Hoofdstuk 7	Labelplicht in kleine industriegebouwen	Interpretatie	07.04.2016
			7.11 Voorbeeld 2	Toekennen hulpfuncties labelplichtig / niet-labelplichtig deel	Interpretatie	07.04.2016
			7.1	Definitie recreatiewoning	Wijziging	01.03.2018
			7.1 (tabel)	Uitbreiding voorbeelden gebruiksfuncties	Interpretatie	22.06.2018
			7.6.1.4	Begrenzingsen	Interpretatie	22.06.2018
			7.4.3	Verwarmd/onverwarmd beschouwen labelplichtige delen	Interpretatie	22.06.2018
ISSO-publicatie 75.2	Handleiding EPA-maatwerkadvies utiliteitsgebouwen	2014	2.4.3	Gebruik geattesteerde software	Wijziging	22.06.2018
ISSO-publicatie 75.3	Formulestructuur energieprestatie advies utiliteitsgebouwen: formulestructuur	2014	-	-	-	-
ISSO-publicatie 82.1	Energieprestatie woningen: Energie-Index Rapport	2015	6.7.3.2	Nieuwe gaskeurlabel	Interpretatie	07.04.2016
			6.7.3.2	CW-klasse	Interpretatie	07.04.2016
			6.5.5.2	Infiltratie in relatie tot gebouwafmetingen	Interpretatie	07.04.2016
			6.5.3	Renovatiejaar (Nader Voorschrift)	Interpretatie	07.04.2016
			7.0	Onderbouwing representativiteit bij seriematige woningbouw of woningen in één complex	Wijziging	23.06.2016
			6	Definitie collectieve installaties	Wijziging	23.06.2016
			Bijlage	Rapportage huurder/bewoner	Wijziging	23.06.2016
			Bijlage	Rapportage huurder/bewoner	Wijziging	01.03.2018
			6.5	Renovatiejaar volgens Qv-10 methode	Interpretatie	23.06.2016
			6.5.3	Stroomschema renovatiejaar	Interpretatie	28.12.2017
			6.6.1.2	Panelen in kozijnen	Interpretatie	28.12.2017
			6, begrippen	Definitie warmtelevering derden	Wijziging	28.12.2017
			6.7.5	Extra voorbeelden CO2-gestuurde ventilatie	Interpretatie	28.12.2017

ISSO-publicatie 82.2	Handleiding EPA-maatwerkadvies woningen	2014	3.1	Instrumentarium / gebruik geattesteerde software	Wijziging	22.06.2018
ISSO-publicatie 82.3	Formulestructuur EI en maatwerkadvies woningbouw	2014	-	-	-	-
ISSO-publicatie 82.5	Energieprestatie woningen: opnameprotocol netto warmtevraag zeer energiezuinige woningen (versie 1.7, juni 2016) + Bijlage 4 Informele bijlage 'installaties' (versie 1.2, maart 2017)	2016 2017	4.8.3	Luchtdichtheidsmetingen woonblokken	Interpretatie	28.12.2017

Toelichting op het overzicht:

Dit overzicht geeft de synopsis van de genomen wijzigings- of interpretatiebesluiten door het CCvD ten aanzien van de BRL9500 Energieprestatieadviesing en bijbehorende ISSO-publicaties. Certificaathouders en/of certificatie instellingen zullen, tenzij er een overgangstermijn wordt vermeld, vanaf de in de laatste kolom van het overzicht genoemde ingangsdatum volgens de vigerende BRL+ eventuele interpretatie- en vaststellingsbesluiten over aanvullingen en/of wijzigingen moeten werken.

Een wijzigingsbesluit heeft betrekking op een gedeeltelijke wijziging van of aanvulling op een bestaande Beoordelingsrichtlijn. Uitgangspunt daarbij is dat het gaat om kleine wijzigingen die de kwaliteit van het certificaat ten goede zal komen. Deze wijzigingen worden op advies van de Technische Commissie voorgelegd aan en vastgesteld door het CCvD. Wijzigingen van grotere omvang zullen als wijzigingsblad of herziening van de BRL door het CCvD vastgesteld worden.




Een interpretatiebesluit is een nadere toelichting op artikelen of onderdelen van een BRL en wordt vastgesteld door het CCvD. Een interpretatiebesluit wordt genomen als duidelijk is dat er sprake is van een belangrijke kwestie welke herkend wordt door de betrokken belanghebbende partijen.

Hierna worden voor de desbetreffende deelregeling of ISSO-publicatie eerst de **wijzigingsbesluiten**, en vervolgens de **interpretatiebesluiten** weergegeven.

## WIJZIGINGSBESLUITEN

### Overzicht wijzigingsbesluiten behorende bij BRL9500-01 Beoordelingsrichtlijn Energieprestatieadviesing Energie-Index Bestaande Woningen en Woongebouwen d.d. 21.10.2016

<i>Datum vaststelling</i>	<i>Onderwerp</i>	<i>Trefwoord</i>	<i>Paragraaf</i>	<i>Uitleg</i>	<i>Ingangsdatum</i>
28.09.2017/ 15.12.2017	Vakbekwaamheid EPA-adviseur	Opfriscursus	Bijlage 2	"Een EPA-adviseur die werkzaamheden uitvoert in het kader van het opstellen van een E.I. rapportage voor een conform BRL 9500-01 gecertificeerd bedrijf, dient jaarlijks een opfriscursus te volgen. De opfriscursus dient te voldoen aan de eisen die zijn opgenomen in de regeling "Bijhouden van vakmanschap EPA-adviseur" die is opgesteld door de EPA-examencommissie. De regeling met eisen gesteld aan de opfriscursus is gepubliceerd op de website van KvINL". EPA-adviseurs dienen voor het eerst voor 1 januari 2019 een opfriscursus te hebben gevolgd.	01.03.2018
28.09.2017/ 15.12.2017	Vakbekwaamheid EPA-opnemer	Opfriscursus	Bijlage 3	"Een EPA-opnemer die werkzaamheden uitvoert in het kader van het opstellen van een E.I. rapportage voor een conform BRL 9500-01 gecertificeerd bedrijf, dient jaarlijks een opfriscursus te volgen. De opfriscursus dient te voldoen aan de eisen die zijn opgenomen in de regeling "Bijhouden van vakmanschap EPA-adviseur" die is opgesteld door de EPA-examencommissie. De regeling met eisen gesteld aan de opfriscursus is gepubliceerd op de website van KvINL". EPA-opnemers dienen voor het eerst voor 1 januari 2019 een opfriscursus te hebben gevolgd.	01.03.2018
22.03.2018	Energie- indexrapportage	Energieklasse	4.6.5	BRL 9500-01 geeft in paragraaf 4.6.5 aan dat de certificaathouder aan de opdrachtgever een Energie-index rapportage levert dat voldoet aan hoofdstuk 2 van ISSO 82.1 [1] en een ingevuld rapportage-formulier volgens bijlage 4 van ISSO 82.1. Naar aanleiding van de moitie Bashir is het verzoek binnengekomen om ook de energieklasse te vermelden op de energie-indexrapportage (zie hieronder)	22.06.2018

				<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <h3 style="text-align: center; margin: 0;">Energie-index rapport</h3> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td rowspan="5" style="text-align: center; vertical-align: middle;">  </td> <td style="width: 20%;">Straat:</td> <td style="width: 20%;"></td> <td rowspan="5" style="vertical-align: top;"> <b>EI<sub>NV2014*</sub>:</b>  <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>0,90</b> (WWS)</li> </ul> <p style="font-size: small; margin: 0;">0,8 &lt; EI ≤ 1,2</p> <div style="background-color: yellow; padding: 2px;"><b>Energieklasse:</b></div> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>A</b></li> </ul> </td> </tr> <tr> <td>Nummer/Toevoeging:</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Postcode:</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Plaats:</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Woningtype:</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Gebruiksoppervlakte:</td> <td></td> <td rowspan="5" style="vertical-align: top;"> <b>EI<sub>NV2014</sub> met EMG verklaring:</b>  <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>nvt</b></li> </ul> </td> </tr> <tr> <td>Opnamedatum:</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Afmeldnummer:</td> <td></td> </tr> <tr> <td>EI-rapport geldig tot:</td> <td></td> </tr> <tr> <td>EI op basis van andere woning?</td> <td>Ja/Nee</td> </tr> <tr> <td>Adres representatieve woning</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="4" style="text-align: center; font-size: x-small;">           Standaard Energiegebruik van de woning wordt bepaald met een zogenaamd Maatwerkadvies         </td> </tr> <tr> <td colspan="4" style="text-align: center; font-size: x-small;">           Mogelijke energiebesparende maatregelen kunnen worden bepaald met een zogenaamd Maatwerkadvies!         </td> </tr> <tr> <td colspan="4">EI-rapport opgesteld door:</td> </tr> <tr> <td colspan="2"> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Adviesbedrijf:</li> <li>• Certificaatnummer (afgegeven door CI)</li> <li>• KvK nummer:</li> <li>• Naam EPA-opnemer/-adviseur:</li> <li>• Examennummer:</li> <li>• Handtekening:</li> </ul> </td> <td colspan="2" style="vertical-align: top; font-size: x-small;">           Logo adviesbureau                 Logo         </td> </tr> </table> <p style="font-size: x-small; margin-top: 5px;">* Berekening van de Energie-index is gebaseerd op het Nader Voorschrift NEN 7120 vastgesteld 10 februari 2014 inclusief erratalijst van 3 november 2014.</p> </div>		Straat:		<b>EI<sub>NV2014*</sub>:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>0,90</b> (WWS)</li> </ul> <p style="font-size: small; margin: 0;">0,8 &lt; EI ≤ 1,2</p> <div style="background-color: yellow; padding: 2px;"><b>Energieklasse:</b></div> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>A</b></li> </ul>	Nummer/Toevoeging:		Postcode:		Plaats:		Woningtype:		Gebruiksoppervlakte:		<b>EI<sub>NV2014</sub> met EMG verklaring:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>nvt</b></li> </ul>	Opnamedatum:		Afmeldnummer:		EI-rapport geldig tot:		EI op basis van andere woning?	Ja/Nee	Adres representatieve woning			Standaard Energiegebruik van de woning wordt bepaald met een zogenaamd Maatwerkadvies				Mogelijke energiebesparende maatregelen kunnen worden bepaald met een zogenaamd Maatwerkadvies!				EI-rapport opgesteld door:				<ul style="list-style-type: none"> <li>• Adviesbedrijf:</li> <li>• Certificaatnummer (afgegeven door CI)</li> <li>• KvK nummer:</li> <li>• Naam EPA-opnemer/-adviseur:</li> <li>• Examennummer:</li> <li>• Handtekening:</li> </ul>		Logo adviesbureau      Logo	
	Straat:		<b>EI<sub>NV2014*</sub>:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>0,90</b> (WWS)</li> </ul> <p style="font-size: small; margin: 0;">0,8 &lt; EI ≤ 1,2</p> <div style="background-color: yellow; padding: 2px;"><b>Energieklasse:</b></div> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>A</b></li> </ul>																																											
	Nummer/Toevoeging:																																													
	Postcode:																																													
	Plaats:																																													
	Woningtype:																																													
Gebruiksoppervlakte:		<b>EI<sub>NV2014</sub> met EMG verklaring:</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>nvt</b></li> </ul>																																												
Opnamedatum:																																														
Afmeldnummer:																																														
EI-rapport geldig tot:																																														
EI op basis van andere woning?	Ja/Nee																																													
Adres representatieve woning																																														
Standaard Energiegebruik van de woning wordt bepaald met een zogenaamd Maatwerkadvies																																														
Mogelijke energiebesparende maatregelen kunnen worden bepaald met een zogenaamd Maatwerkadvies!																																														
EI-rapport opgesteld door:																																														
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Adviesbedrijf:</li> <li>• Certificaatnummer (afgegeven door CI)</li> <li>• KvK nummer:</li> <li>• Naam EPA-opnemer/-adviseur:</li> <li>• Examennummer:</li> <li>• Handtekening:</li> </ul>		Logo adviesbureau      Logo																																												

**Overzicht wijzigingsbesluiten behorende bij BRL9500-06 Beoordelingsrichtlijn Netto-warmtevraag woningen en woongebouwen, versie 23 juni 2016**

Datum vaststelling	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum
22.03.18	Interne verwijzing	Onderhoud kwaliteitssysteem	6.7.6	De interne verwijzing naar BRL9500-00 klopt niet. De tekst: 'Geen aanvullende eisen' wordt vervangen door: 'In afwijking van de tweede alinea van paragraaf 6.7.6 in BRL9500-00 voert de certificaathouder op jaarbasis ten minste een aantal projectencontroles uit op het voldoen aan de eisen van hoofdstuk 3 en 4, overeenkomstig 6.7.7 en 6.7.8'	22.03.2018

		Frequentie interne kwaliteitscontrole	6.7.7	Besloten is dat het geen meerwaarde heeft om 100% van de opnames te controleren. De eerste alinea wordt gewijzigd in: 'De certificaathouder moet 10% van de opnames controleren op het voldoen aan de eisen van 4.6.2'.	22.03.2018
		Frequentie interne kwaliteitscontrole	6.7.8	Besloten is dat het geen meerwaarde heeft om 100% van de berekeningen van de netto-warmtevraag te controleren. De eerste alinea wijzigen in: 'De certificaathouder moet 10% van de berekeningen van de netto warmtevraag controleren op het voldoen aan de eisen van 4.6.3'.	22.03.2018

### Overzicht wijzigingsbesluiten behorende bij ISSO-publicatie 75.1 Energielabelmethodiek Utiliteitsgebouwen versie 2013

<i>Datum</i>	<i>Onderwerp</i>	<i>Trefwoord</i>	<i>Paragraaf</i>	<i>Uitleg</i>	<i>Ingangsdatum</i>
12.09.2013	Winkelfuncties	Label, forfaitaire waarde kleine en grote winkels, Verlichting	6.9.1	<ol style="list-style-type: none"> <li>In de 1e paragraaf wordt nader toegelicht dat zowel van een winkelcentrum of voor een afzonderlijke winkel in het winkelcentrum een energielabel gemaakt kan worden. Echter bij verkoop of verhuur van een geheel centrum is het effectief en efficiënt om één label te mogen opstellen en hanteren.</li> <li>In de alinea met overige aandachtspunten wordt aangegeven dat indien er in een winkel bepaalde aspecten niet aanwezig zijn men uit moet gaan van forfaitaire waarden. In de huidige versie is dit ook het geval. Er wordt in de aangepaste versie bij regeling, ventilatie en verlichting onderscheid gemaakt tussen forfaitaire waarden voor kleinere winkels en grotere winkels. In de huidige methode is dit niet het geval. Het onderscheid in forfaitaire waarden tussen grote en kleine winkels sluit veel beter aan met wat er gangbaar is bij winkels.</li> <li>In de aangepaste versie wordt alle aanwezige verlichting meegenomen, hetgeen leidt tot een eenduidiger resultaat. Eerder werd bij winkels alleen de vaste verlichting meegenomen. Accent verlichting bleef buiten beschouwing. Daardoor kon het voorkomen dat winkels met een minder zuinige verlichtingsinstallatie hierdoor een gunstiger energielabel kregen.</li> </ol>	01.01.2014
30.11.2017	Definitie recreatiewoning	Wijziging definitie recreatiewoning	7.1	<p>De overheid heeft besloten dat een vakantiewoning (recreatiewoning) als woning (EPA-W) beschouwd moet worden als deze in de BAG (basis administratie gemeente) een woonfunctie heeft. Heeft de vakantiewoning (recreatiewoning) echter in de BAG een logiesfunctie dan moet deze als utiliteitsgebouw (EPA-U) worden beschouwd.</p> <p>Tabel behorende bij beslisschema 7.1</p>	01.03.2018

Datum	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum																																																																								
				<table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Bepaal van alle relevante delen van het gebouw de gebruiksfuncties en bepaal of deze labelplichtig is conform de labelmethodiek Utiliteitsgebouwen, zie tabel</th> <th colspan="2">labelmethodiek</th> <th rowspan="2">Niet-labelplichtig</th> <th rowspan="2">Eventueel toekennen aan labelplichtige gebruiksfunctie conform U-bouw labelmethodiek</th> </tr> <tr> <th>U-bouw</th> <th>Woning</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>• Woonfunctie</td> <td></td> <td>X</td> <td></td> <td>X</td> </tr> <tr> <td>• Bijeenkomstfunctie</td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Celfunctie</td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Gezondheidszorgfunctie</td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Industriefunctie</td> <td></td> <td></td> <td>X</td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Kantoorfunctie</td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Logiesfunctie (in logiesgebouw)</td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Logiesfunctie (niet logiesgebouw)<sup>1</sup></td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Onderwijsfunctie</td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Sportfunctie</td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Winkelfunctie</td> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Overige gebruiksfuncties</td> <td></td> <td></td> <td>X</td> <td></td> </tr> <tr> <td>• Hulpfuncties</td> <td></td> <td></td> <td>X</td> <td>X</td> </tr> </tbody> </table> <p>1 Een vakantiewoning (recreatiewoning) moet als woning (EPA-W) beschouwd worden als deze in de BAG (basis administratie gemeente) een woonfunctie heeft. Heeft de vakantiewoning (recreatiewoning) in de BAG een logiesfunctie dan moet deze als utiliteitsgebouw (EPA-U) worden beschouwd.</p>	Bepaal van alle relevante delen van het gebouw de gebruiksfuncties en bepaal of deze labelplichtig is conform de labelmethodiek Utiliteitsgebouwen, zie tabel	labelmethodiek		Niet-labelplichtig	Eventueel toekennen aan labelplichtige gebruiksfunctie conform U-bouw labelmethodiek	U-bouw	Woning	• Woonfunctie		X		X	• Bijeenkomstfunctie	X				• Celfunctie	X				• Gezondheidszorgfunctie	X				• Industriefunctie			X		• Kantoorfunctie	X				• Logiesfunctie (in logiesgebouw)	X				• Logiesfunctie (niet logiesgebouw) <sup>1</sup>	X				• Onderwijsfunctie	X				• Sportfunctie	X				• Winkelfunctie	X				• Overige gebruiksfuncties			X		• Hulpfuncties			X	X	
Bepaal van alle relevante delen van het gebouw de gebruiksfuncties en bepaal of deze labelplichtig is conform de labelmethodiek Utiliteitsgebouwen, zie tabel	labelmethodiek		Niet-labelplichtig	Eventueel toekennen aan labelplichtige gebruiksfunctie conform U-bouw labelmethodiek																																																																									
	U-bouw	Woning																																																																											
• Woonfunctie		X		X																																																																									
• Bijeenkomstfunctie	X																																																																												
• Celfunctie	X																																																																												
• Gezondheidszorgfunctie	X																																																																												
• Industriefunctie			X																																																																										
• Kantoorfunctie	X																																																																												
• Logiesfunctie (in logiesgebouw)	X																																																																												
• Logiesfunctie (niet logiesgebouw) <sup>1</sup>	X																																																																												
• Onderwijsfunctie	X																																																																												
• Sportfunctie	X																																																																												
• Winkelfunctie	X																																																																												
• Overige gebruiksfuncties			X																																																																										
• Hulpfuncties			X	X																																																																									

#### Overzicht wijzigingsbesluiten behorende bij ISSO-publicatie 75.2 Handleiding EPA-maatwerkadvies utiliteitsbouw, versie 2014

Datum	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum
22.03.2018	Geattesteerde software	Geattesteerde software	2.4.3	<p>Paragraaf 2.4.3 De EPA-U-software wordt als volgt aangepast. Aanpassing zie gele markering.</p> <p><b>2.4.3 De EPA -U-software</b></p> <p>Voor het berekenen van de energetische situatie van het opgenomen gebouw maakt de EPA-U-adviseur gebruik van een voor dit doel ontwikkeld softwarepakket. Deze software vervult een aantal functies:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• het bieden van ondersteuning bij de selectie van relevante energiebesparende maatregelen;</li> <li>• het bieden van ondersteuning bij het inschatten van investeringen, subsidies, energiebaten van energiebesparende maatregelen en pakketten;</li> </ul> <p>In de software kunnen de gegevens uit de intakeprocedure en het opnameformulier worden ingevoerd. Nadat alle gebouw- en gebruiksgegevens zijn ingevoerd genereert het programma een overzicht van het totale energiegebruik van het gebouw en het</p>	22.06.2018

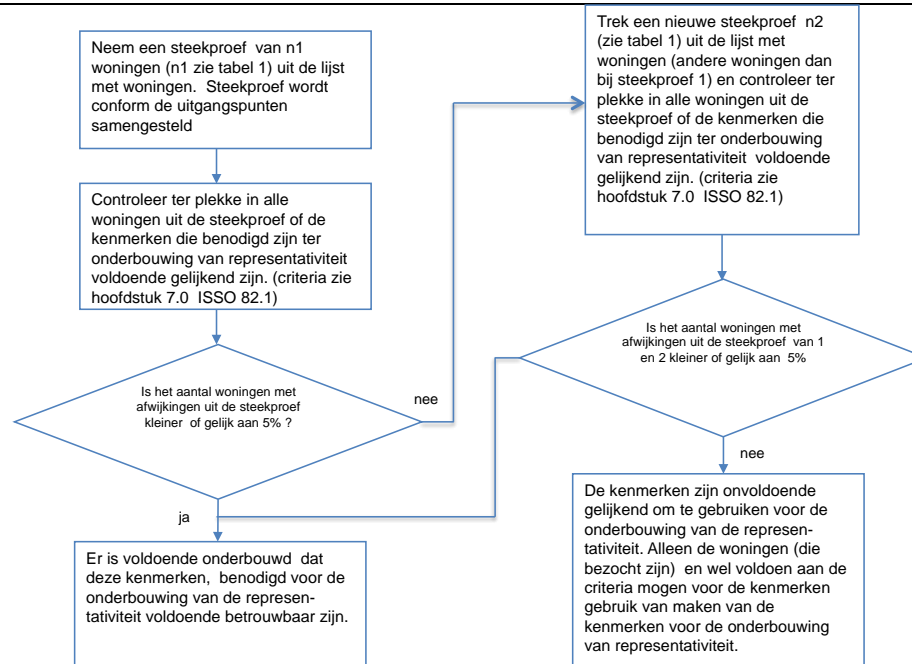
Datum	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum
				<p>historisch energiegebruik. Door middel van 'fitten' kan de EPA-U adviseur het berekende energiegebruik afstemmen op het werkelijke energiegebruik, rekening houdend met specifieke gebouwkenmerken en/of het gebouwgebruik. Hierdoor is de EPA-U-adviseur in staat om ook de minder eenvoudige meetbare aspecten van het gebouw in het advies mee te nemen.</p> <p><b>Het verdient aanbeveling om een EPA-U softwarepakket te gebruiken dat voldoet aan de in de BRL 9501 gestelde eisen.</b></p> <p><b>De berekeningen voor het maatwerkadvies moet worden uitgevoerd met een softwareprogramma dat voldoet aan de in de BRL 9501 (inclusief wijzigingsblad) gestelde eisen aan deze programma's.</b></p>	

#### Overzicht wijzigingsbesluiten behorende bij ISSO-publicatie 82.1 Energieprestatie Woningen: Energie Index Rapport, versie 2015

Datum	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum
23.06.2016	Representativiteit	Representativiteit seriematige woningen / woningen in complex	7.0	<p>In ISSO-publicatie 82.1 staat in hoofdstuk 7 aangegeven onder welke voorwaarden er bij woningen gebruik mag worden gemaakt van representativiteit. Dit maakt het mogelijk dat niet elke woning hoeft te worden opgenomen c.q. te worden bezocht. Binnen elke deelverzameling waarvoor gebruik wordt gemaakt van representativiteit wordt een woning aangemerkt als referentiewoning. De andere woningen binnen de deelverzameling worden aangemerkt als gelijkende woningen. Of een woning voldoende gelijkend is wordt vastgesteld volgens hoofdstuk 7 van ISSO-publicatie 82.1 of door een berekening van de energie-index. BRL9500-01 stelt vervolgens in 4.6.2.2 dat de EPA-adviseur/opnemer niet elke gelijkende woning hoeft binnen te gaan als hij er zeker van is dat hij over de juiste informatie beschikt.</p> <p>Besloten is tot wijziging van de onderbouwing van de representativiteit bij seriematige woningen of woningen in één complex. De wijze waarop dit moet worden gedaan (beslisschema, steekproeven) en gedocumenteerd in het projectdossier, is aangescherpt.</p> <p>Hieronder wordt aangegeven wanneer er voor alle betreffende woningen uit de deelverzameling (seriematige woningen) of woningen in een wooncomplex voldoende is onderbouwd of er voor alle woningen uit deelverzameling sprake is van representativiteit. Door middel van een steekproef moet in een aantal woningen aangetoond worden dat er wordt voldaan aan de criteria voor representativiteit zoals aangegeven in hoofdstuk 7.0 van de ISSO publicatie 82.1 Er wordt onderscheid gemaakt tussen kenmerken die zonder de woning te betreden zijn vast te stellen en kenmerken die alleen in de woning zijn vast te stellen. Kenmerken die zonder de woning te betreden, zijn vast te stellen zijn: woningtype en woningssubtype, de oriëntaties van de woning, de oppervlakte van de thermische schil van de woning en</p>	23.06.2016



				<p>het gebruiksoppervlak. De uit te voeren steekproef in het beslisschema heeft betrekking op de kenmerken die alleen zijn vast te stellen door de woning te betreden.</p> <p><i>Opmerking: Hoekwoning en tussenwoning zijn verschillende woningtypen. Een hoekwoning kan dus nooit representatief zijn voor een tussenwoning of andersom. Het kenmerk woningtype kan worden vastgesteld zonder de woning te betreden. Hetzelfde geldt voor de oriëntatie, het oppervlak van de thermische schil en het gebruiksoppervlak. De overige kenmerken die alleen in de woning zijn vast te stellen kunnen voor de hoekwoning en tussenwoning wel gelijk zijn. De combinatie van kenmerken die alleen in de woning zijn op te nemen en de kenmerken die ook van buiten de woning zijn op te nemen bepalen uiteindelijk of er sprake is van representativiteit conform hoofdstuk 7 uit ISSO 82.1.</i></p> <p>De onderbouwing van deze representativiteit moet opgenomen worden in het projectdossier. In deze notitie is aangegeven hoe de representativiteit onderbouwd moet worden bij een deelverzameling (seriematige woningen of woningen in wooncomplex) zonder dat alle betreffende woningen bezocht en betreden hoeven te worden.</p> <p>In het dossier dient bij gebruik van representativiteit conform hoofdstuk 7.0 van de ISSO 82.1 het volgende aanwezig te zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Overzicht van de woningen die tot de deelverzameling behoren;</li> <li>• Overzicht bezochte woningen waarbij de selecte steekproef is uitgevoerd om de voor representativiteit van belang zijnde kenmerken vast te stellen;</li> <li>• Overzicht van de kenmerken met onderscheid tussen de kenmerken die in de woning en buiten de woning zijn vastgesteld;</li> <li>• Omschrijving van aanwezige types en gehanteerde benaming (bijvoorbeeld in database) van de woningen, waaruit type woning en geometrisch gelijke woningen blijkt;</li> <li>• Wijze waarop de voor representativiteit van belang zijnde kenmerken zijn vastgesteld.</li> </ul> <p>Op het opnameformulier moet als bezoekdatum de datum van de steekproef aangehouden worden. Indien de steekproef op meerdere data is uitgevoerd dan is de bezoekdatum gelijk aan de datum, waarop de eerste woning uit de deelverzameling van de steekproef bezocht is.</p> <p>Op basis van het beslisschema wordt bepaald of de kenmerken die alleen in de woning zijn vast te stellen, voldoende gelijkend zijn zodat deze gebruikt kunnen worden ten behoeve van representativiteit.</p> <p><b>Beslisschema: Vaststellen of de kenmerken die alleen in de woning zijn vast te stellen voldoende gelijkend zijn en gebruikt kunnen worden ten behoeve van representativiteit.</b></p>	
--	--	--	--	--	--



De combinatie van kenmerken die alleen in de woning zijn op te nemen en de kenmerken die ook van buiten de woning zijn op te nemen bepalen uiteindelijk conform hoofdstuk 7 uit ISSO 82.1 of er sprake is van representativiteit.

*Opmerking:*

Afwijking wordt naar beneden afgerond, dus als er 36 woningen in de steekproef zitten (dus totaal 150 woningen in de deelverzameling) zitten mag er één afwijken. Afwijking is dan 1,8 afgerond naar beneden wordt de toegestane afwijking 1 woningen.

				<p><b>Tabel 1 Steekproefomvang</b></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Aantal woningen</th> <th>Eerste steekproef (n1)</th> <th>Tweede steekproef (n2)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1 t/m 10</td> <td>Allemaal</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>11 t/m 14</td> <td>10</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>15 t/m 19</td> <td>14</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>20 t/m 24</td> <td>15</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>25 t/m 29</td> <td>17</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>30 t/m 39</td> <td>19</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>40 t/m 49</td> <td>24</td> <td>7</td> </tr> <tr> <td>50 t/m 59</td> <td>26</td> <td>8</td> </tr> <tr> <td>60 t/m 99</td> <td>33</td> <td>9</td> </tr> <tr> <td>100 t/m 199</td> <td>36</td> <td>9</td> </tr> <tr> <td>200 t/m 299</td> <td>37</td> <td>9</td> </tr> <tr> <td>300 t/m 399</td> <td>37</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>400 t/m 499</td> <td>38</td> <td>10</td> </tr> </tbody> </table> <p><b>Uitgangspunten bij de steekproef</b>  Hiervoor wordt het volgende protocol voor een systematische steekproeftrekking met select begin gehanteerd:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. selecteer de populatie alfabetisch op straatnaam;</li> <li>2. neem de eerste woning uit de eerste straat;</li> <li>3. neem vervolgens iedere N/n-e woning, afgerond naar boven of onder. Hierbij geldt dat: N=omvang woningcluster n=de steekproef van het aantal woningen;</li> <li>4. indien een woning in de praktijk niet kan worden bezocht dan is het toegestaan om de woning ervoor of de woning erna te controleren.</li> </ol>	Aantal woningen	Eerste steekproef (n1)	Tweede steekproef (n2)	1 t/m 10	Allemaal	-	11 t/m 14	10	-	15 t/m 19	14	-	20 t/m 24	15	-	25 t/m 29	17	-	30 t/m 39	19	-	40 t/m 49	24	7	50 t/m 59	26	8	60 t/m 99	33	9	100 t/m 199	36	9	200 t/m 299	37	9	300 t/m 399	37	10	400 t/m 499	38	10	
Aantal woningen	Eerste steekproef (n1)	Tweede steekproef (n2)																																													
1 t/m 10	Allemaal	-																																													
11 t/m 14	10	-																																													
15 t/m 19	14	-																																													
20 t/m 24	15	-																																													
25 t/m 29	17	-																																													
30 t/m 39	19	-																																													
40 t/m 49	24	7																																													
50 t/m 59	26	8																																													
60 t/m 99	33	9																																													
100 t/m 199	36	9																																													
200 t/m 299	37	9																																													
300 t/m 399	37	10																																													
400 t/m 499	38	10																																													
23.06.2016	Definitie collectieve installatie	Collectieve installatie	6.0	<p>De nieuwe definitie van een Collectieve installatie wordt aangepast:</p> <p><u>De nieuwe definitie</u>  Een collectieve installatie is bedoeld voor de verwarming, warm tapwaterbereiding en/of koeling van meer dan één woonfunctie waarbij het totaal geïnstalleerde vermogen van de CV -ketel(s) groter is dan 30 kW, waarbij de opwekker binnen het perceel van het betreffende woning/ appartementencomplex is opgesteld.</p> <p><i>Opmerking:</i>  Indien het totaal geïnstalleerde vermogen van de CV-ketel(s) kleiner of gelijk is aan 30kW en de opwekker bevindt binnen het perceel van het betreffende woning/ appartementencomplex moet dit als een individuele installatie worden beschouwd.</p>	23.06.2016																																										



**4. Installaties**

## Ruimteverwarming

Type verwarming:	<input type="radio"/> individueel	<input type="radio"/> collectief	<input type="radio"/> warmtelevering door derden
------------------	-----------------------------------	----------------------------------	--

## Verwarmingstoestel:

- |  |
|--|
| <input type="radio"/> Lokale verwarming olie/gas             |
| <input type="radio"/> Lokale verwarming elektrisch           |
| <input type="radio"/> CR ketel of moederhaard:               |
| <input type="radio"/> VR ketel:                              |
| <input type="radio"/> HR 100 ketel                           |
| <input type="radio"/> HR 104 ketel                           |
| <input type="radio"/> HR 107 ketel                           |
| <input type="radio"/> Elektrische warmtepomp:                |
| <input type="radio"/> Warmtelevering derden/stadsverwarming  |
| <input type="radio"/> Gebouwwgebonden warmtekracht (WKK)/HRE |

**Afgiftesysteem**

- |  |                                |                                     |
|--|--------------------------------|-------------------------------------|
| <input type="radio"/> radiatoren                     |                                |                                     |
| <input type="radio"/> vloerverwarming/wandverwarming |                                |                                     |
| <input type="radio"/> luchtverwarming                |                                |                                     |
| Regeling warmte-afgifte                              | <input type="radio"/> geregeld | <input type="radio"/> niet geregeld |

## Tapwaterverwarming

- |   |                         |                            |
|---|-------------------------|----------------------------|
| <input type="radio"/> elektrische boiler  |                         |                            |
| <input type="radio"/> Gasgestookte keukengeiser/badgeiser                                       |                         |                            |
| <input type="radio"/> Gas gestookt warmwater- of combitoestel < 70kW (zonder nadere aanduiding) |                         |                            |
| <input type="radio"/> Gasgestookt warmwatertoestel met Gaskeur CW                               | CW-Klasse<br>gastoestel | <input type="radio"/> CW1  |
| <input type="radio"/> Gasgestookt warmwatertoestel met Gaskeur HRww label                       |                         | <input type="radio"/> CW 2 |
| <input type="radio"/> Gasgestookt combitoestel met Gaskeur CW,                                  |                         | <input type="radio"/> CW 3 |
| <input type="radio"/> Gasgestookt combitoestel met Gaskeur HR/CW                                |                         | <input type="radio"/> CW 4 |
| <input type="radio"/> Gasgestookt combitoestel met Gaskeur HRww label                           |                         | <input type="radio"/> CW 5 |
| <input type="radio"/> Gasgestookt (combi) toestel met microWKK t.b.v. de tapfunctie,            |                         |                            |
| <input type="radio"/> Elektrische warmtepomp :  |                         |                            |

## Zonnecollector

- |  |
|--|
| <input type="radio"/> Zonneboiler aanwezig |
|--|

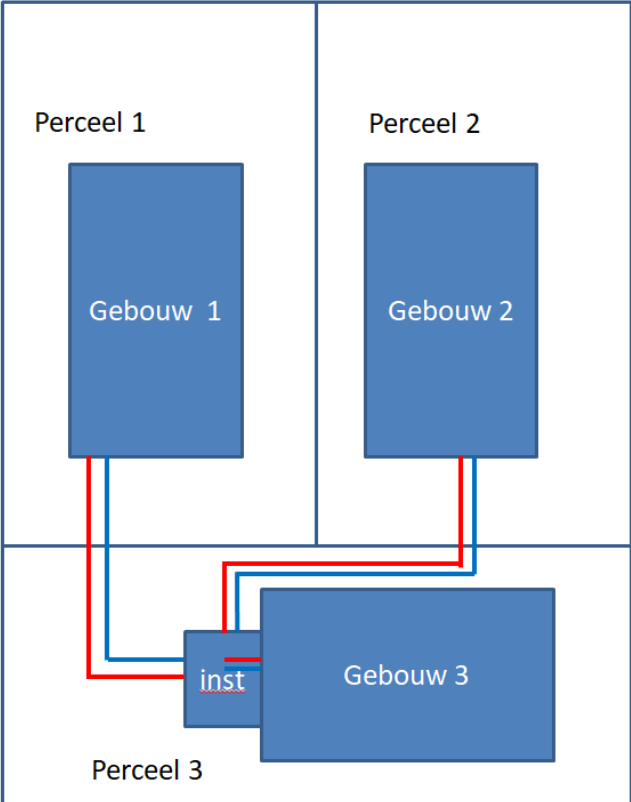
## Ventilatie type

- |   |
|---|
| <input type="radio"/> Volledig natuurlijk   |
| <input type="radio"/> Natuurlijke toevoer / mechanische afvoer, niet vraaggestuurd              |
| <input type="radio"/> Natuurlijke toevoer / mechanische afvoer, vraaggestuurde ventilatie       |
| <input type="radio"/> Decentrale gebalanceerde mechanische ventilatie zonder warmteterugwinning |
| <input type="radio"/> Decentrale gebalanceerde mechanische ventilatie met warmteterugwinning    |
| <input type="radio"/> Centrale gebalanceerde mechanische ventilatie zonder warmteterugwinning   |
| <input type="radio"/> Centrale gebalanceerde mechanische ventilatie met warmteterugwinning      |

## Fotovoltaïsche cellen (PV)

- |  |
|--|
| <input type="radio"/> Fotovoltaïsche cellen aanwezig |
|--|

				<p><b>Begrippenlijst</b></p> <p><b>Decentrale ventilatie</b> Decentrale ventilatie is lokaal gebalanceerde ventilatie waarbij met behulp van een gevelventilatie-unit in één of meerdere vertrekken lucht wordt ingeblazen en afgezogen. Decentrale ventilatie is onder te verdelen in systemen met en zonder warmteterugwinning. Indien er sprake is van een gevelventilatie-unit met warmteterugwinning zijn de luchttoevoer en luchtafvoer ondergebracht in één unit. Indien er geen sprake is van warmteterugwinning is er in de meeste gevallen een aparte gevelunit voor de luchttoevoer en een aparte gevelunit voor de luchtafvoer.</p> <p><b>Drievoudig glas of triple glas</b> Drievoudig (triple) HR glas heeft een warmtereflecterende metaalcoating en een extra gasvulling tussen deze glasplaten. Drievoudig (triple) HR glas heeft twee aluminium strips tussen drie glasplaten. De maximale U-waarde van het glas bedraagt: <math>0,7 \text{ W/m}^2\text{K}</math>. Verder kan er bij bepaalde weersomstandigheden condensvocht aan de buitenzijde van het glas ontstaan, dit is niet schadelijk voor het glas of de kozijnen. De U-waarde bij de bepaling van de netto warmtevraag is een combinatie van de U-waarde van het glas en het raamkozijn</p> <p><b>HR-glas</b> HR-glas is zeer goed isolerend glas dat bestaat uit twee gescheiden glasplaten met een vrijwel onzichtbare metalen laag (coating) op het glas, eventueel in combinatie met een gasvulling in de spouw tussen de glasplaten. Het type HR-glas is te vinden op de aanduiding in de aluminiumstrip tussen de twee glasplaten. De maximale U-waarde van het glas bedraagt:  <ul style="list-style-type: none"> <li>· <math>2,0 \text{ W/m}^2\text{K}</math> voor HR-glas</li> <li>· <math>1,6 \text{ W/m}^2\text{K}</math> voor HR+ glas</li> <li>· <math>1,2 \text{ W/m}^2\text{K}</math> voor HR++ glas.</li> </ul> Door de coating op HR-glas kan er een klein verschil in kleurbeleving zijn ten opzichte van dubbelglas. Verder kan er bij bepaalde weersomstandigheden condensvocht aan de buitenzijde van het glas ontstaan, dit is niet schadelijk voor het glas of de kozijnen. De U-waarde bij de bepaling van de netto-warmtevraag is een combinatie van de U-waarde van het glas en het raamkozijn.</p> <p><b>Gebruiksoppervlakte</b> De gebruiksoppervlakte van een ruimte of van een groep van ruimten is de oppervlak, gemeten op vloerniveau, tussen de opgaande scheidingsconstructies, die de desbetreffende ruimte of groep van ruimten omhullen.</p> <p><b>Mechanische ventilatie</b> In woningen is vaak een ventilator aanwezig die vieze luchtjes, vocht en CO<sub>2</sub> uit badkamer, keuken en toilet afzuigen. Deze ventilator hangt vaak op de zolderverdieping. De verse lucht wordt bij de meeste woningen via roosters bij de ramen naar binnen gebracht. Dit systeem wordt ook wel een mechanisch ventilatiesysteem of mechanische afzuiging genoemd.</p> <p>Kenmerken van mechanische afzuiging zijn:  <ul style="list-style-type: none"> <li>· Onder alle weersomstandigheden gecontroleerde luchtverversing</li> <li>· Veel minder uitvoeringsgevoelig dan een natuurlijke afvoer</li> </ul> Er zijn ook (nieuwe) woningen waarin de verse lucht ook via een ventilator naar binnen gebracht wordt. Deze woningen hebben geen roosters bij de ramen. Dit systeem noemen we gebalanceerde ventilatie met warmteterugwinning via een warmtewisselaar. De warmtewisselaar zorgt ervoor dat de uitgaande lucht zijn warmte afgeeft aan de binnenkomende lucht. Dit is comfortabel en bovendien wordt op deze manier energie bespaard.</p> <p><b>Rc-waarde</b> De R<sub>c</sub>-waarde (warmteweerstand) geeft de warmteweerstand van de constructie weer . Hoe hoger de Rc-waarde hoe beter de constructie isoleert</p> <p><b>U-waarde</b> De isolatiewaarde van constructies wordt uitgedrukt in een zogenaamde U-waarde. Hoe lager de U-waarde, des te beter de constructie isoleert. . De eenheid is <math>\text{W/m}^2\text{K}</math>.</p> <p>?</p>	
--	--	--	--	---	--

30.11.2017	Toevoeging gelijkwaardigheidsverklaring formulier rapportage huurder	Gelijkwaardigheidsverklaring	Rapportage huurder/bewoner, bijlage energie-index	Aan het formulier (zie hiervoor) wordt toegevoegd of er gebruik is gemaakt van gecontroleerde gelijkwaardigheids- of kwaliteitsverklaringen en de codes van die verklaringen. Softwareleveranciers zullen dit formulier in hun software aanpassen.	01.03.2018
28.09.2017	Definitie warmtelevering derden of collectieve verwarming	Warmtelevering derden, collectieve verwarming	Hoofdstuk 6, begrippen	 <p data-bbox="936 1198 1850 1417">De definitie van “warmtelevering derden” is in de NEN 7120 als volgt ‘van buiten het perceel geleverde warmte’. In het bovenstaande voorbeeld betreft het 3 verschillende kadastrale percelen. In de bovenstaande situatie zou erbij gebouw 3 sprake zijn van een collectieve installatie. Immers installatie staat op het zelfde perceel als gebouw 3. Bij gebouw 1 en 2 is er sprake van warmtelevering derden (warmte wordt van buiten het perceel geleverd) . Technisch gezien lijkt de installatie bij gebouw 1 en 2 meer op een Collectieve installatie. Puur volgens de definitie norm is dit niet toegestaan. Technisch gezien heeft het de voorkeur om dit voor alle gebouwen als collectieve</p>	28.09.2017

				<p>installatie te beschouwen, als de percelen van dezelfde gebouweigenaren/beheerder en het een gebouw gebonden installatie betreft. De definitie van warmtelevering derden wordt aangepast.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Warmtelevering derden</b> Van warmte-/koude-levering derden is sprake indien de opwekker buiten het perceel van het betreffende woning/appartementencomplex staat opgesteld<sup>1</sup>. Indien er sprake is van warmtelevering derden, kan de warmte/koude afkomstig zijn van een van: <ul style="list-style-type: none"> <li>a) een productieproces van elektriciteit;</li> <li>b) een industrieel productieproces;</li> <li>c) afvalverbranding;</li> <li>d) collectief warmtepompsysteem;</li> <li>e) collectieve levering van zonnewarmte.</li> </ul> </li> </ul> <p><b>1</b> Uitzondering hierop is als de percelen aangrenzend zijn en van (door) dezelfde gebouweigenaren/-beheerder zijn/worden beheerd en het op een van de percelen een gebouwgebonden installatie betreft, in dat geval is er sprake van een collectieve installatie. Er dient dan wel bewijsmateriaal aanwezig te zijn/verzameld te kunnen worden over de opwekkers van de betreffende installatie.</p>	
--	--	--	--	---	--

#### Overzicht wijzigingsbesluiten behorende bij ISSO-publicatie 82.2 Handleiding EPA-maatwerkadvies woningen, versie 2014

Datum	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum
22.03.2018	Instrumentarium	Instrumenten/ software	3.1	<p>Het instrumentarium zoals beschreven in 82.2 wordt afgestemd op de beschrijving in 82.1. Voor maatwerkadviezen dient tevens gebruik te worden gemaakt van geattesteerde software. De tekst van 3.1 wordt als volgt gewijzigd.</p> <p>“De EPA-opnemer/-adviseur verzamelt de gegevens die nodig zijn om het opnameformulier in te vullen. Tijdens de woningopname voert hij handelingen uit waarmee hij deze gegevens kan meten of onderzoeken. Daarbij zijn hulpmiddelen wenselijk en soms zelfs onontbeerlijk.</p> <p>Hieronder staat een lijst met instrumenten waarover elke EPA-adviseur/-opnemer minimaal moet beschikken om een woningopname te kunnen uitvoeren:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Meetinstrument om de lengte, breedte en hoogte te kunnen bepalen (zoals rolmaat, elektronische afstandmeter en dergelijke);</li> <li>• Digitale camera.</li> </ul> <p>In een aantal gevallen kan het ook handig (niet verplicht) zijn om tijdens de opname te beschikken over:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Hellingshoekmeter (analoog of digitaal);</li> <li>• Zaklamp;</li> <li>• Kompas</li> </ul> <p>De berekeningen voor het maatwerkadvies moet worden uitgevoerd met een softwareprogramma dat voldoet aan de in de BRL 9501 (inclusief wijzigingsblad)</p>	



<i>Datum</i>	<i>Onderwerp</i>	<i>Trefwoord</i>	<i>Paragraaf</i>	<i>Uitleg</i>	<i>Ingangsdatum</i>
				gestelde eisen aan deze programma's".	

## INTERPRETATIEBESLUITEN

### Overzicht interpretatiebesluiten behorende bij BRL9500-00 Beoordelingsrichtlijn Energieprestatieadviesing Algemeen Deel versie 31.08.2011 + WB 01.08.2015

<i>Datum vaststelling</i>	<i>Onderwerp</i>	<i>Trefwoord</i>	<i>Paragraaf</i>	<i>Uitleg</i>	<i>Ingangsdatum</i>
30.03.2017	Afwijkingen en sancties	Uitwerking definitie kritieke afwijkingen	Paragraaf 7.2.6	<p>7.2.6 Afwijkingen en sancties</p> <p>Sancties kunnen van toepassing zijn indien er bij een vervolgcontrole afwijkingen worden geconstateerd van de eisen van de beoordelingsrichtlijn.</p> <p>7.2.6.1 organisatie gerichte controles</p> <p>Er is sprake van een kritieke afwijking bij de organisatie gerichte controle indien:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- De afwijking onmiddellijk effect heeft op de kwaliteit van de onder certificaat verleende werkzaamheden (dit kan gelden bij paragrafen 5.3, 6.4 of 6.7) en/of;</li> <li>- Voorgeschreven onderdelen van het kwaliteitshandboek ontbreken of niet worden toegepast. Indien de certificatie instelling bij een organisatiegerichte vervolgcontrole een kritieke afwijking vaststelt, dan moet de certificaathouder schriftelijk de corrigerende maatregelen binnen één maand aanleveren. Indien de certificatie instelling bij een organisatie gerichte vervolgcontrole, niet-kritieke afwijkingen vaststelt, dan moet de certificaathouder schriftelijk de corrigerende maatregelen binnen drie maanden aanleveren. Als de corrigerende maatregelen niet hebben geleid tot een situatie waarin de certificatie instelling vertrouwt dat de afwijkingen zijn opgeheven, volgt binnen drie maanden een extra controle op de onderdelen die niet voldeden. Als bij de extra controle (naar aanleiding van een kritieke, danwel niet kritieke afwijkingen) blijkt dat er geen aangetoonde verbeteringen zijn doorgevoerd, zal de schorsingsprocedure zoals beschreven in paragraaf 10.1 in werking gaan.</li> </ul> <p>7.2.6.2 project gerichte controles</p> <p>Er is sprake van een kritieke afwijking in een project indien:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- één of meer afwijkingen<sup>1)</sup> zijn vastgesteld, waardoor de opgegeven waarde van de Energie Index, energielabel, E/E of Netto warmtevraag meer dan 8% afwijkt van de waarde die is vastgesteld door de certificatie instelling, of</li> <li>- er vijf of meer afwijkingen<sup>1)</sup> zijn vastgesteld in één project. Voor elk advies waarin bij de projectgerichte controle een kritieke afwijking is geconstateerd, moet de certificaathouder schriftelijk de corrigerende maatregelen binnen één maand aanleveren. Daarnaast levert de certificaathouder aan de</li> </ul>	01.05.2017 (besluit vervalt per 01.07.2017, vervangen door besluit 21.06.2017, zie hieronder)

				<p>opdrachtgever een nieuw advies (Energie Index rapport, energielabel, maatwerkrapport of netto warmtevraag rapport). Het Energie Index rapport, energielabel of netto warmtevraag rapport dient tevens opnieuw te worden afgemeld bij RVO. De sanctie bestaat uit een extra projectcontrole. De extra projectcontrole vindt plaats binnen 3 maanden na de inspectie waarbij de afwijkingen zijn aangetroffen. Als bij de extra controle blijkt dat er geen aangetoonde verbeteringen zijn doorgevoerd, zal de schorsingsprocedure zoals beschreven in paragraaf 10.1 in werking gaan.</p> <p>1) elke afwijking ten opzichte van de eisen in de BRL en/of ISSO publicatie.</p>	
21.06.2017	Afwijkingen en sancties	Uitwerking definitie kritieke afwijkingen	Paragraaf 7.2.5 / 7.2.6	<p>7.2.5 Rapportage</p> <p>Van de controles worden schriftelijke rapportages opgesteld. Alle afwijkingen, zowel kritieke als niet kritieke, dienen te worden gerapporteerd. De certificatie instelling zendt deze rapportages, overeenkomstig haar certificatiereglement, voorzien van een schriftelijke conclusie en de eventueel opgelegde sancties, naar de certificaathouder.</p> <p>7.2.6 Afwijkingen en sancties</p> <p>Sancties kunnen van toepassing zijn indien er bij een vervolgcontrole afwijkingen worden geconstateerd van de eisen van de beoordelingsrichtlijn.</p> <p>7.2.6.1 organisatie gerichte controles</p> <p>Er is sprake van een kritieke afwijking bij de organisatie gerichte controle indien:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- De afwijking onmiddellijk effect heeft op de kwaliteit van de onder certificaat verleende werkzaamheden (dit kan gelden bij paragrafen 5.3, 6.4 of 6.7) en/of;</li> <li>- Voorgescreven onderdelen van het kwaliteitshandboek ontbreken of niet worden toegepast.</li> </ul> <p>Indien de certificatie instelling bij een organisatiegerichte vervolgcontrole een kritieke afwijking vaststelt, dan moet de certificaathouder schriftelijk de corrigerende maatregelen binnen één maand aanleveren. Indien de certificatie instelling bij een organisatie gerichte vervolgcontrole, niet-kritieke afwijkingen vaststelt, dan moet de certificaathouder schriftelijk de corrigerende maatregelen binnen drie maanden aanleveren. Als de corrigerende maatregelen niet hebben geleid tot een situatie waarin de certificatie instelling vertrouwt dat de afwijkingen zijn opgeheven, volgt binnen drie maanden een extra controle op de onderdelen die niet voldeden.</p> <p>Als bij de extra controle (naar aanleiding van een kritieke, dan wel niet kritieke afwijkingen) blijkt dat er geen aangetoonde verbeteringen zijn doorgevoerd, zal de</p>	01.07.2017 (besluit vervangt eerder besluit 01.05.2017)


				<p>schorsingsprocedure zoals beschreven in paragraaf 10.1 in werking gaan.</p> <p>7.2.6.2 project gerichte controles</p> <p>Er is sprake van een kritieke afwijking in een project indien:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- één of meer afwijkingen<sup>1)</sup> zijn vastgesteld, waardoor de opgegeven waarde van de Energie Index, energielabel, E/E of Netto warmtevraag meer dan 8% afwijkt van de waarde die is vastgesteld door de certificatie instelling, of</li> <li>- er vijf of meer afwijkingen<sup>1)</sup> zijn vastgesteld bij de bepaling van één energie index. Voor elk advies waarin bij de projectgerichte controle een kritieke afwijking is geconstateerd, moet de certificaathouder schriftelijk de corrigerende maatregelen binnen één maand aanleveren. Daarnaast levert de certificaathouder aan de opdrachtgever een nieuw advies (Energie Index rapport, energielabel, maatwerkrapport of netto warmtevraag rapport). Het Energie Index rapport, energielabel of netto warmtevraag rapport dient tevens opnieuw te worden afgemeld bij RVO. De sanctie bestaat uit een extra projectcontrole. De extra projectcontrole vindt plaats binnen 3 maanden na de inspectie waarbij de afwijkingen zijn aangetroffen. Als bij de extra controle (naar aanleiding van een kritieke, dan wel niet kritieke afwijkingen) blijkt dat er geen aangetoonde verbeteringen zijn doorgevoerd, zal de schorsingsprocedure zoals beschreven in paragraaf 10.1 in werking gaan.</li> </ul> <p>1) elke afwijking ten opzichte van de eisen in de BRL en/of ISSO publicatie.</p>	
30.03.2017	Schorsing en intrekking van het certificaat	Schorsing en intrekking	10.1 / 10.2	<p>10 SCHORSING EN INTREKKING VAN HET CERTIFICAAT</p> <p>Dit hoofdstuk bevat bepalingen inzake de schorsing en intrekking van het certificaat. Los van deze bepalingen kan een certificatie instelling een certificaat intrekken, wanneer de certificatiehouder niet voldoet aan zijn verplichtingen overeenkomstig de certificatie-overeenkomst met de certificatie instelling.</p> <p>10.1 Schorsing</p> <p>Als de certificatie instelling tot het oordeel komt dat de certificaathouder geen aangetoonde verbeteringen heeft doorgevoerd, zoals beschreven in paragraaf 7.2.6, dan wordt het certificaat onmiddellijk geschorst.</p> <p>De certificaathouder mag geen gebruik maken van het geschorste certificaat.</p> <p>Bij schorsing moet de certificaathouder schriftelijk in een plan van aanpak aangeven hoe hij de afwijkingen gaat opheffen, ten genoegen van de certificatie instelling.</p>	01.05.2017

				<p>De schorsing duurt maximaal 6 maanden. Binnen deze periode van 6 maanden verricht de certificatie instelling in het kader van een schorsing op basis van paragraaf 7.2.6.1 een extra organisatorisch gericht onderzoek gericht op de corrigerende maatregelen uit en in het kader van een schorsing op basis van paragraaf 7.2.6.2 een extra project gericht onderzoek uit, ter verificatie van de getroffen corrigerende maatregelen.</p> <p>De schorsing van het certificaat vervalt op de dag dat de certificatie instelling vaststelt dat de afwijkingen zijn opgeheven.</p> <p>10.2 Intrekking</p> <p>Het certificaat wordt ingetrokken als de schorsing niet binnen 6 maanden is opgeheven. De certificaathouder mag geen gebruik maken van het ingetrokken certificaat.</p>	
--	--	--	--	---	--

**Overzicht interpretatiebesluiten behorende bij BRL9500-01 Beoordelingsrichtlijn Energieprestatieadviesing Energie-Index Bestaande Woningen en Woongebouwen + Wijzigingsblad d.d. 01.08.2015**

<i>Datum vaststelling</i>	<i>Onderwerp</i>	<i>Trefwoord</i>	<i>Paragraaf</i>	<i>Uitleg</i>	<i>Ingangsdatum</i>
07.04.2016	Energie-indexrapport	Opleveren energie-indexrapport	4.6.5	Het Wijzigingsbesluit WB bij BRL9500-01, bindend verklaard op 1 augustus 2015, bevat de bepaling dat "de certificaathouder aan de opdrachtgever een energie-indexrapport levert dat voldoet aan hoofdstuk 2 van ISSO 82.1 en een ingevuld rapportageformulier volgens bijlage 4 van ISSO 82.1". Vanwege de introductie van het vereenvoudigde energielabel voor woningeigenaren in 2015 bestaat bijlage 4 echter meer. De tekst in het Wijzigingsbesluit wordt als volgt veranderd. "De certificaathouder levert aan de opdrachtgever een energie-indexrapport dat voldoet aan hoofdstuk 2 van ISSO 82.1".	07.04.2016
07.04.2016	Vakbekwaamheid EPA-adviseur/opnemer	Geldigheidstermijn diploma na inwerkingtreding Nader Voorschrift	Toelichting op Collegebesluit CB06102014-01	Vakbekwame EPA-adviseurs-/opnemers die voor 1 januari 2015 het CITO EPA-examen met goed gevolg hebben afgelegd, mogen vanaf 1 januari 2015 (introductiedatum Nader Voorschrift NEN 7120) nog vijf jaar EPA-werkzaamheden uitvoeren, zonder een tussentijds aanvullend examen af te leggen. In lijn met het eerder genomen Collegebesluit van 29 november 2011 (CB292112011-01) hoeft er dus niet eerder dan 1 januari 2020 een nieuw examen te worden gedaan tegen de dan geldende regelingen in het kader van EPA-certificering.	07.04.2016

Overzicht interpretatiebesluiten behorende bij ISSO-publicatie 82.1 Energieprestatie Woningen: Energie Index Rapport, versie 2015

Datum	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum
07.04.2016	Gaskeurlabel	Nieuw gaskeurlabel, opnameprotocol	6.7.3.2	<p>Met ingang van 26 september 2015 is er een nieuw Gaskeurlabel op de markt, alle nieuwe toestellen met Gaskeur krijgen dit nieuwe Gaskeurlabel. Dit heeft consequenties voor het opnameprotocol in ISSO 82.1.</p>  <p>Figuur 1. Voorbeelden Gaskeur label: 1996 – tot 2015 – nieuw label per 26 september 2015</p> <p>Links het Gaskeurlabel van 1996 tot 26 september 2015, rechts het nieuwe Gaskeurlabel per 26 september 2015</p> <p>Verwarming: De E.I. methodiek moet voor zowel oude als nieuwe toestellen bruikbaar zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Tot ca. 1996: Gaskeur HR-label (= HR 100, deellastrendement van 100% op onderwaarde);</li> <li>1996 – 2015: Gaskeur HR 100 / 104 / 107;</li> <li>Vanaf 2015: Gaskeur HR-label (deellastrendement van 96,5% op bovenwaarde, overeenkomend met de “oude”HR107 eis van een deellastrendement van 107% op onderwaarde.</li> </ul> <p>Tapwater: Voor de toestellen die het nieuwe Gaskeur Comfort (met klasse aanduiding) mogen dragen, geldt dat de eisen voor de beoordeling op het comfort en het maximale energiegebruik op het niveau van het HR-ww label (wat werd weergegeven tot 26 september 2015) van toepassing zijn.</p>	07.04.2016
07.04.2016	CW-klasse bij geisers	CW-klasse, geisers	6.7.3.2	<p>Indien er een keuken- of een badgeiser aanwezig is moet ook de CW-klasse worden opgegeven. Als deze niet bekend is wordt voor een keukengeiser een klasse CW-2 en voor een badgeiser klasse CW-3 aangehouden.</p>	07.04.2016
07.04.2016	Infiltratie	Infiltratie	6.5.5.2	<p>In paragraaf 6.5.5.2 worden gebouwafmetingen bij woningen in een appartementencomplex gevraagd, indien een gebouw hoger is dan 13 m. Gebouwafmetingen zijn nodig voor infiltratie de correctie voor de winddruk wordt hiermee bepaald.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>In NEN 8088 betreft dit paragraaf 5.8.1.2 Correctiefactor voor winddruk</li> </ul> <p>In deze paragraaf wordt gesproken over de afmetingen van het gebouw. Voor een vrijstaand gebouw is dit eenvoudig toe te passen. Echter indien we te maken hebben</p>	07.04.2016

				<p>met appartementsgebouwen die tegen elkaar aan zijn gebouwd, zonder ruimte er tussen, moet de afmetingen van deze gebouwen ook worden meegenomen bij het bepalen van de afmeting van gebouwen. De winddruk opbouw zal immers hetzelfde zijn als bij een groot vrijstaand gebouw met dezelfde afmetingen.</p> <p>Er zijn situaties van gebouwen hoger dan 13 m in bijvoorbeeld een stadscentrum waarbij de afmetingen dan bijvoorbeeld wel 700 bij 700 m kunnen worden. Deze moeten dan bij de bestaande bouw worden opgemeten. Om te voorkomen dat hele straten moeten worden opgemeten hebben we als antwoord bij het Nader Voorschrift voorlopig aangegeven dat een maximale breedte en lengte van 50 m wordt opgegeven bij de gebouwafmetingen, bij hoogte moet wel de daadwerkelijke hoogte worden opgegeven. Hoogte is eenvoudig te bepalen en heeft grote invloed op factor.</p>	
07.04.2016	Definitie renovatiejaar (Nader Voorschrift)	Renovatiejaar	6.5.3	<p>In paragraaf 6.5.3 (ISSO 82.1) wordt gesproken over renovatie. Hieronder wordt uitgelegd wat we onder renovatie verstaan.</p> <p>Er is sprake van renovatie als er maatregelen zijn genomen met betrekking tot de verbetering van de luchtdichtheid van de woning. Het betreft dan maatregelen zoals het aanbrengen van isolatiemateriaal (gevel en dak), het vervangen van kozijnen, het vervangen van glas, aanbrengen van dubbele dichting bij ramen en het aanbrengen van compriband bij kozijnen. Indien er isolatiemateriaal is aangebracht zijn de Rc-waarde en U-waarde niet van belang, de Rc-waarde en U-waarde worden elders bij de bouwkundige gegevens ingevoerd.</p> <p>Overigens geldt ook:  Indien niet het dak, maar de zoldervloer is geïsoleerd (zolder behoort dan niet tot de rekenzone) volstaat ook de isolatie van de zoldervloer.  Indien er een woning is met een doorlopende balkonvloer (denk aan galerijflats), die dus niet in de renovatie meegenomen kan worden, telt het oppervlak van de doorsnede van de vloer niet mee in de 90% regel.</p>	07.04.2016
23.06.2016	Renovatiejaar via Qv-10 methode	Renovatiejaar, qv,10-waarde, Rc-waarde	6.5	<p><b>Bepalen renovatiejaarklasse uit de gemeten q<sub>v,10</sub>-waarde (alternatieve methode naast bouwjaar) ten behoeve van Rc-waarde</b></p> <p><b>Inleiding</b>  In het kader van de bepaling van de Energie-Index speelt het renovatiejaar een belangrijke rol bij de bepaling van de infiltratie. Om te kunnen rekenen met de q<sub>v,10</sub>-waarde is de onderstaande procedure opgezet. Hierbij wordt de gemeten q<sub>v,10</sub>-waarde omgezet naar een renovatiejaarklasse.</p> <p><b>Stap 1</b>  Ga na of er van de betreffende woning de luchtdichtheid (q<sub>v,10</sub>-waarde) door middel van een Blowerdoortest is gemeten. Luchtdichtheid van de betreffende woning dient te zijn bepaald d.m.v. een zogeheten Blowerdoor meting of opblaasproef conform NEN 2686.  De meting dient uitgevoerd te zijn door een onafhankelijke partij. Er dient een meetrapport beschikbaar te zijn waarin de volgende aspecten zijn vermeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Adres van de betreffende woning;</li> </ul>	23.06.2016

- Persoon/bedrijf die de meting heeft uitgevoerd;
- Meting is uitgevoerd conform de NEN 2686(1988) inclusief aanvullingsblad A2 (2008);
- Datum van de meting;
- De gemeten  $q_{v,10}$ -waarde in  $\text{dm}^3/(\text{s.m}^2)$ .

De meting mag niet ouder zijn een jaar. Indien de  $q_{v,10}$  in andere eenheden is vermeld moet deze worden omgerekend naar  $\text{dm}^3/(\text{s.m}^2)$

### Stap 2

Bepaal woningtype, is hetzelfde woning als gegeven in tabel 6.3 uit paragraaf 6.5.1 en bepaal het daktype is gelijk aan paragraaf 6.5.6 uit van ISSO 82.1

**Tabel 2 Woningtype en daktype**

Eengezinswoningen (grondgebonden woningen)	Daktype	$q_{v,10,\text{spec;reken}}$ ( $\text{dm}^3/(\text{s.m}^2)$ )	$f_{\text{type}}$
1. Vrijstaande woning	Hellend dak	1,0	1,4
	Plat dak	0,7	
2. Twee onder een kap of Hoekwoning	Hellend dak	1,0	1,2
	Plat dak	0,7	
4. Rijwoning niet op een hoek	Hellend dak	1,0	1,0
	Plat dak	0,7	
<b>Appartement in een appartementencomplex</b> (appartementen/woningen in een meergezinswoning met 1 of 2 woonlagen*)			
Alle typen	n.v.t.	0,5	1,2

### Stap 3

Bepaal aan de hand van het type woning en dak uit de bovenstaande tabel  $q_{v,10,\text{spec;reken}}$  ( $\text{dm}^3/(\text{s.m}^2)$ ) en  $f_{\text{type}}$ .

### Stap 4

Bepaal  $f_{\text{jaar}}$  met de volgende formule:

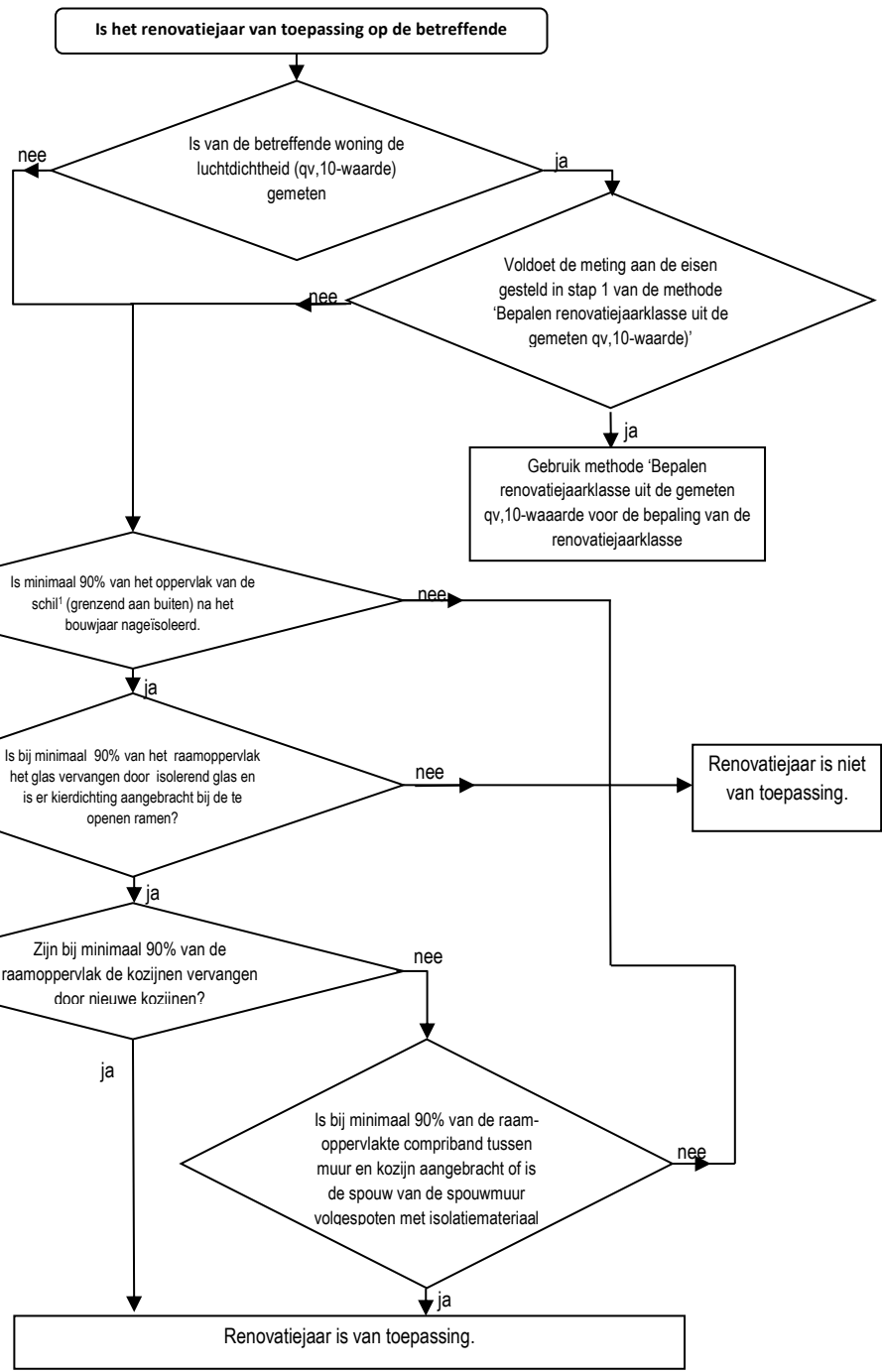
$$f_{\text{jaar}} = q_{v,10}\text{-waarde} / (q_{v,10,\text{spec;reken}} \times f_{\text{type}})$$

- $q_{v,10}$ -waarde is de waarde uit stap 1, de gemeten  $q_{v,10}$ -waarde;
- $q_{v,10,\text{spec;reken}}$  is de waarde uit stap 3;
- $f_{\text{type}}$  is de waarde uit stap 3.

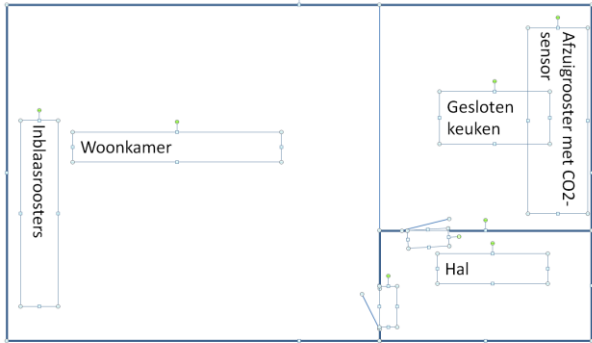
$f_{\text{jaar}}$  wordt rekenkundig op 2 decimalen afgerond

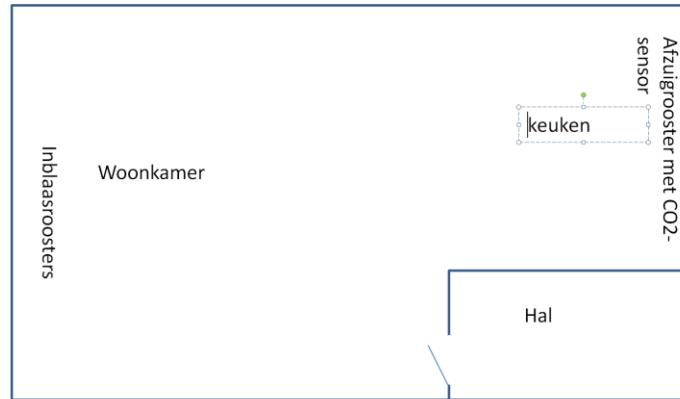
				<p><b>Stap 5</b> Lees renovatiejaarklasse af uit de onderstaande tabel. Neem als renovatiejaar het eerste jaartal van de klasse. Indien renovatiejaarklasse is kleiner of gelijk aan bouwjaar dan het bouwjaar aanhouden.</p> <p><b>Tabel 3 Renovatiejaarklasse</b></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th><math>f_{\text{jaar}}</math></th> <th>Renovatiejaarklassen (J)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><math>f_{\text{jaar}} &gt; 2,8</math></td> <td><math>J &lt; 1970</math></td> </tr> <tr> <td><math>1,9 &lt; f_{\text{jaar}} \leq 2,8</math></td> <td><math>1970 \leq J &lt; 1980</math></td> </tr> <tr> <td><math>1,3 &lt; f_{\text{jaar}} \leq 1,9</math></td> <td><math>1980 \leq J &lt; 1990</math></td> </tr> <tr> <td><math>1,0 &lt; f_{\text{jaar}} \leq 1,3</math></td> <td><math>1990 \leq J &lt; 2000</math></td> </tr> <tr> <td><math>0,7 &lt; f_{\text{jaar}} \leq 1,0</math></td> <td><math>2000 \leq J &lt; 2010</math></td> </tr> <tr> <td><math>f_{\text{jaar}} \leq 0,7</math></td> <td><math>J \geq 2010</math></td> </tr> </tbody> </table> <p>Voorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Bij een woning met bouwjaar van 1985 is een conform NEN 2686 een blowerdoortest uitgevoerd. De gemeten <math>q_{v,10}</math>-waarde <math>1,2 \text{ dm}^3/(\text{s.m}^2)</math>. In het meetrapport staat het betreffende adres van de woning vermeld en eveneens de juiste norm (stap 1);</li> <li>• Het betreft een vrijstaande woning met een hellend dak (stap 2);</li> <li>• Uit tabel 1 volgt: <math>q_{v,10,\text{spec;reken}} = 1.0 \text{ dm}^3/(\text{s.m}^2)</math> en <math>f_{\text{type}} = 1,4</math> (stap 3);</li> <li>• <math>f_{\text{jaar}} = q_{v,10}\text{-waarde} / (q_{v,10,\text{spec;reken}} \times f_{\text{type}}) = 1,2 / (1,0 \times 1,4) = 0,86</math> (stap 4);</li> <li>• Uit tabel 2 volgt dat de renovatiejaarklasse <math>2000 \leq J &lt; 2010</math> (<math>f_{\text{jaar}}</math> is <math>0,86</math> ligt immers in de klasse <math>0,7 &lt; f_{\text{jaar}} \leq 1,0</math>). Als renovatiejaar wordt 2000 opgegeven.</li> </ul>	$f_{\text{jaar}}$	Renovatiejaarklassen (J)	$f_{\text{jaar}} > 2,8$	$J < 1970$	$1,9 < f_{\text{jaar}} \leq 2,8$	$1970 \leq J < 1980$	$1,3 < f_{\text{jaar}} \leq 1,9$	$1980 \leq J < 1990$	$1,0 < f_{\text{jaar}} \leq 1,3$	$1990 \leq J < 2000$	$0,7 < f_{\text{jaar}} \leq 1,0$	$2000 \leq J < 2010$	$f_{\text{jaar}} \leq 0,7$	$J \geq 2010$	
$f_{\text{jaar}}$	Renovatiejaarklassen (J)																		
$f_{\text{jaar}} > 2,8$	$J < 1970$																		
$1,9 < f_{\text{jaar}} \leq 2,8$	$1970 \leq J < 1980$																		
$1,3 < f_{\text{jaar}} \leq 1,9$	$1980 \leq J < 1990$																		
$1,0 < f_{\text{jaar}} \leq 1,3$	$1990 \leq J < 2000$																		
$0,7 < f_{\text{jaar}} \leq 1,0$	$2000 \leq J < 2010$																		
$f_{\text{jaar}} \leq 0,7$	$J \geq 2010$																		
28.09.2017	Definitie renovatiejaar (Nader Voorschrift)	Renovatiejaar	6.5.3	<p>Nog steeds wordt vaak ten onrechte het renovatiejaar aangehouden. In de methodiek wordt een toelichtend stroomschema opgenomen.</p> <p>Uit huidige ISSO 82.1: Indien minimaal 90% van de oppervlakte van de totale bouwkundige schil van de rekenzone is gerenoveerd moet het uitvoeringsjaar van de renovatie opgegeven worden ten behoeve van de infiltratieberekening. De hier bedoelde bouwkundige schil is de schil grenzend aan de buitenlucht (dus niet grenzend aan grond en kruipruimte). Onder de bouwkundige schil vallen de gevels met daarin opgenomen ramen (beglazing en kozijn), deuren en panelen en het eventueel aanwezige dak.</p> <p>Er is sprake van renovatie als er maatregelen zijn genomen m.b.t. de verbetering van de luchtdichtheid van de woning. Het betreft dan o.a. maatregelen zoals het aanbrengen van isolatiemateriaal (gevel en dak), het vervangen van kozijnen, het vervangen van glas, aanbrengen van kierdichting bij ramen of het aanbrengen van compriband bij kozijnen. Indien er isolatiemateriaal is aangebracht zijn de <math>R_c</math>-waarde en <math>U</math>-waarde zijn niet van belang, de <math>R_c</math>-waarde en <math>U</math>-waarde worden elders bij de bouwkundige gegevens ingevoerd</p>	28.12.2017														





				<ol style="list-style-type: none"> <li>1. De schil van de woning die hier wordt bedoeld bestaat uit de bouwkundige delen die aan de buitenlucht grenzen. Indien in de woning geen dak aanwezig is (bijvoorbeeld bij een woning in een woongebouw) dan telt het dak niet mee. Verder geldt dat, indien het een woning is met een doorlopende balkonvloer (denk aan galerijflats), die dus niet in de renovatie meegenomen kan worden, dat het oppervlak van de doorsnede van de vloer niet mee telt in de 90% regel;</li> <li>2. Indien niet het dak, maar de zoldervloer is geïsoleerd (zolder behoort dan niet tot de rekenzone), volstaat ook de isolatie van de zoldervloer.</li> </ol> <p>Als het renovatiejaar van toepassing is maar het renovatiejaar is niet bekend dan moet het <i>eerste</i> jaar uit de volgende hogere klasse (één klasse hoger dan de klasse van het oorspronkelijke bouwjaar) worden aangehouden. Voorbeeld: het bouwjaar van een woning is 1965, er is sprake van renovatie maar er is niet te achterhalen wat het renovatiejaar is geweest dan wordt 1970 aangehouden als renovatiejaar. Als het renovatiejaar van toepassing is maar het volledige dak en de volledige gevel van de woning in verschillende renovatieperioden zijn gerenoveerd is het renovatiejaar van het dak leidend. Voorbeeld: de gevels zijn in 1984 gerenoveerd en het dak is in 1992 gerenoveerd, als renovatiejaar wordt dan 1992 aangehouden.</p> <p><i>Opmerking: Het maakt dus niet uit of 1992 of 1998 als renovatiejaar wordt aangehouden, beide jaren liggen in dezelfde renovatiejaarklasse.</i></p> <p>Er wordt onderscheid gemaakt in onderstaande renovatiejaarklassen:</p> <table border="1" data-bbox="952 805 1444 1045"> <tr> <th>Renovatiejaarklassen (J)</th> </tr> <tr> <td>J &lt; 1970</td> </tr> <tr> <td>1970 ≤ J &lt; 1980</td> </tr> <tr> <td>1980 ≤ J &lt; 1990</td> </tr> <tr> <td>1990 ≤ J &lt; 2000</td> </tr> <tr> <td>2000 ≤ J &lt; 2010</td> </tr> <tr> <td>J ≥ 2010</td> </tr> </table>	Renovatiejaarklassen (J)	J < 1970	1970 ≤ J < 1980	1980 ≤ J < 1990	1990 ≤ J < 2000	2000 ≤ J < 2010	J ≥ 2010	
Renovatiejaarklassen (J)												
J < 1970												
1970 ≤ J < 1980												
1980 ≤ J < 1990												
1990 ≤ J < 2000												
2000 ≤ J < 2010												
J ≥ 2010												
28.09.2017	Panelen in kozijnen	Panelen	6.6.1.2	<p>Panelen in kozijnen hebben lage Rc-waarde of hoge U-waarde. In het Nader Voorschrift staat dat bij panelen in kozijnen het kozijnpercentage 25% is. 25% koudebrug (kozijn) heeft grote consequenties voor de Rc-waarde of U-waarde. In het opname protocol staat aangegeven dat indien van binnen uit zichtbaar is dat een paneel in een kozijn is opgenomen het als constructie 'paneel in kozijn' beschouwd moet worden. Als dit niet van binnenuit zichtbaar is dan moet er als constructie 'gevel' worden aangehouden. Het gevolg is bij dat aantal de EPA-adviseur adviseert om een plaat op de kozijnen aan te brengen, zodat kozijn niet meer zichtbaar is en het vervolgens als gevel aangegeven kan worden. Het gaat er feitelijk om of er een 'thermische koudebrug' aanwezig is ten gevolge van het kozijn tussen binnen en buiten. Hout is ten opzichte van isolatiemateriaal een goede geleider.</p>	28.12.2017							

				<p>Besloten is tot de volgende aanpassing van het opnameprotocol:          Indien van binnen uit en van buiten uit zichtbaar is dat een paneel in een kozijn is opgenomen dient het als constructie 'paneel in kozijn' beschouwd moet worden.          Als er aan de buitenzijde en/of binnenzijde een plaat tegen het kozijn is aangebracht mag het alleen als 'gevel' worden beschouwd als er aantoonbaar tussen het kozijn en de plaat een thermische onderbreking (isolatiemateriaal) is aangebracht of aantoonbaar is dat het kozijn geen thermische koudebrug vormt tussen binnen en buiten. Als er aan beide zijde van het kozijn een plaat is aangebracht is het afdoende als er aan een zijde een thermische onderbreking is aangebracht.</p>	
28.09.2017	CO <sub>2</sub> -gestuurde ventilatiesystemen	CO <sub>2</sub> -gestuurd ventilatie	par. 6.7.5	<p>Er worden veel ventilatiesystemen ten onrechte als CO<sub>2</sub> gestuurde ventilatie aangegeven. De essentie bij CO<sub>2</sub> sturing is dat er ongemengde lucht vanuit de verblijfsruimten (bijvoorbeeld woonkamer) naar de CO<sub>2</sub> sensor kan stromen. Indien er sprake is van CO<sub>2</sub> sturing mag de sensor dus niet het CO<sub>2</sub> gehalte van gemengde lucht uit de verschillende ruimte meten. In de E.I. methode is de woonkamer leidend, echter voor een goed en gezond luchttechnisch ontwerp is het van belang dat de overige verblijfsruimten bij CO<sub>2</sub>-sturing ook de CO<sub>2</sub> per ruimte wordt gemeten. Hieronder zijn een aantal voorbeelden gegeven.</p>  <p>In het bovenstaande voorbeeld betreft het geen CO<sub>2</sub> sturing (niet gewenste situatie) in de woonkamer. Lucht kan immers niet direct van woonkamer naar keuken (met CO<sub>2</sub> sensor) stromen. Lucht uit de woonkamer zal eerst via de hal stromen voordat het in de keuken wordt afgezogen. Lucht uit de verschillende ruimten wordt dus gemengd alvorens de lucht bij CO<sub>2</sub> sensor komt.</p>	28.12.2017

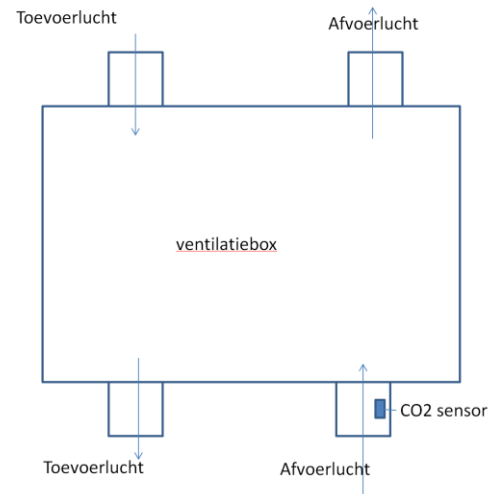


In het bovenstaande voorbeeld is er sprake van CO<sub>2</sub> sturing, in de woonkamer. Lucht kan immers direct van woonkamer naar keuken (met CO<sub>2</sub> sensor) stromen.



In het bovenstaande voorbeeld betreft het geen CO<sub>2</sub> sturing (niet gewenste situatie) in woonkamer. Lucht kan immers van woonkamer naar keuken (met CO<sub>2</sub> sensor) en hal stromen. Door aanwezigheid van een deur tussen keuken en woonkamer kan de lucht niet vrij van woonkamer naar keuken stromen.

Ventilatiebox




Er is het bovenstaande voorbeeld geen sprake van CO<sub>2</sub>-sturing, CO<sub>2</sub> wordt immers gemeten bij verzamelde afvoer lucht (mix uit de verschillende ruimten)

**Overzicht interpretatiebesluiten behorende bij ISSO-publicatie 82.5 Energieprestatie woningen: opnameprotocol netto warmtevraag zeer energiezuinige woningen (versie 1.7, juni 2016) + Bijlage 4 Informele bijlage 'installaties' (versie 1.2, maart 2017)**

<i>Datum</i>	<i>Onderwerp</i>	<i>Trefwoord</i>	<i>Paragraaf</i>	<i>Uitleg</i>	<i>Ingangsdatum</i>
28.09.2017	Luchtdichtheidsmetingen woonblokken	Luchtdichtheid smeting	4.8.3	<p>In ISSO 82.5 wordt in paragraaf 4.8.3 gesteld dat bij woningen de werkelijke luchtdichtheid (<math>q_{v,10}</math>-waarde) van de woning moet worden bepaald. Voor woningen gelegen in een appartementencomplex en voor grondgebonden woningen worden hiervoor respectievelijk in paragraaf 4.8.3.1 en 4.8.3.2 aanwijzingen gegeven. Indien er sprake is van een woonblok is het ook toegestaan de luchtdichtheid (<math>q_{v,10}</math>-waarde) van de woning in een woonblok te meten met:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Een meetmethode waarbij in een woonblok de naastliggende woningen van de te meten woning ook op overdruk worden gezet. De te meten woning wordt dan simultaan middels een blowerdoor gemeten. In de te meten woning wordt vervolgens de <math>q_{v10}</math> gemeten en wordt op basis daarvan de <math>q_{v10;kar}</math> bepaald. De op deze wijze bepaalde luchtdoorlatendheid van de woning is daarmee representatief voor de wijze waarop in de berekeningen conform NEN 7120 de energieverliezen door infiltratie worden vastgesteld. Voorwaarde hierbij is dat de overdruk in de betreffende woning en de naastliggende woningen ten opzichte van elkaar niet meer dan 10% mag verschillen. Er mag dus nagenoeg geen lucht van de naastgelegen woningen naar de te meten woning stromen en andersom. In de rapportage dient naast de overdruk in de betreffende woning ook de overdruk in de naastliggende woningen zijn gerapporteerd.</li> <li>• Een meetmethode waarbij het gehele bouwblok simultaan middels meerdere blowerdoors wordt gemeten. In de betreffende woning wordt vervolgens de <math>q_{v10}</math> gemeten en wordt op basis daarop de <math>q_{v10;kar}</math> bepaald. Voorwaarde is dat de overdruk in de betreffende woning en het woonblok ten opzichte van elkaar niet meer dan 10% mag verschillen. Er mag dus nagenoeg geen lucht van het woonblok naar de te meten woning stromen en andersom. In de rapportage dient naast de overdruk in de betreffende woning ook de overdruk van het woonblok te zijn gerapporteerd. Indien een van deze 2 hierboven beschreven methode wordt gebruikt moet deze ook bij 10% van het aantal woningen in het project worden uitgevoerd. De eisen gesteld aan de metingen zoals beschreven in paragraaf 4.8.3.3 zijn ook bij deze hierboven beschreven methode van toepassing.</li> </ul>	28.12.2017

Overzicht interpretatiebesluiten behorende bij ISSO-publicatie 75.1 Energielabelmethodiek Utiliteitsgebouwen versie 2013

Datum vaststelling	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum
07.04.2016	Labelplicht	Labelplicht industriegebouwen < 50 m <sup>2</sup> met andere gebruiksfuncties	Hoofdstuk 7	<p>In de wet- en regelgeving wordt aangegeven dat alleenstaande gebouwen met een gebruiksoppervlakte van kleiner dan 50 m<sup>2</sup> niet-labelplichtig zijn. In industriegebouwen (industriefunctie niet labelplichtig) komen ook kantoren voor of andere labelplichtige gebruiksfuncties. Deze moeten van een energielabel worden voorzien als het gezamenlijke labelplichtige gebruiksoppervlakte 50 m<sup>2</sup> of meer is. Door RvO is hier een nadere uitleg over gegeven zie hieronder, document staat op de website van RvO, zie ook: <a href="http://www.rvo.nl/file/faq-welke-gebouwen-delen-zijn-energielabelplichtigpdf">http://www.rvo.nl/file/faq-welke-gebouwen-delen-zijn-energielabelplichtigpdf</a></p>  <p>Rijksdienst voor Ondernemend Nederland</p> <p><a href="#">Welke gebouwen(delen) zijn energielabelplichtig?</a></p> <p>Een (utiliteits)gebouw moet op een mutatiemoment (verkoop, verhuur, sloop of oplevermoment) voorzien zijn van een energielabel. Het energielabel is verplicht bij gebouwen met de volgende gebruiksfuncties of een combinatie van deze gebruiksfuncties: kantoor, gezondheidszorg (klinisch en niet-klinisch), bijeenkomst, onderwijs, sport (verwarmd en matig verwarmd), logies, cel en winkelfunctie. Uitzonderingen hierop zijn:</p> <p><a href="#">Nadere uitwerking woningen</a></p> <p><b>Nadere uitwerking utiliteit</b></p> <p>Het is wel toegestaan om, als er een van de hieronder genoemde labelplichtige gebruiksfuncties aanwezig is, van de hieronder genoemde uitzonderingen een energielabel op te stellen, het is echter geen verplichting.</p> <p>Gebouwen met alleen een industriefunctie zijn ook niet verplicht om in geval van een mutatie een energielabel te hebben. Gebouwen waarin naast de industriefunctie ook een andere wel energielabelplichtige gebruiksfunctie aanwezig is, geldt alleen een verplichting voor de labelplichtige delen als het gebruiksoppervlakte van het labelplichtige deel (of combinatie van de gezamenlijke labelplichtige gebruiksfuncties) groter is dan 50 m<sup>2</sup>. De kantoren van 40 m<sup>2</sup> (gezamenlijk gebruiksoppervlakte) in een industriehal zijn dus niet labelplichtig. Het kantoor- en een onderwijsfunctie (gezamenlijk gebruiksoppervlakte kantoor- en onderwijsfunctie van 55 m<sup>2</sup>) in of bij een industriegebouw zijn wel labelplichtig.</p> <p>Hieronder worden een aantal voorbeelden gegeven van de verschillende voorkomende ruimten in een gebouw en tot welke gebruiksfunctie deze ruimten behoren en of ze daarmee labelplichtig zijn. In tabel 2 zijn er nog meer voorbeelden gegeven van de verschillende gebruiksfuncties.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Monumenten zoals bedoeld in de monumentenwet of in de provinciale of gemeentelijke monumenten verordening;</li> <li>• alleenstaande gebouwen met een gebruiksoppervlakte kleiner dan 50 m<sup>2</sup>;</li> <li>• een gebouw dat in gebruik is voor erediensten en/of religieuze activiteiten (kerk en/of moskee);</li> <li>• een gebouw dat ontzettend is en vervolgens wordt gesloopt;</li> <li>• een tijdelijk gebouw met een gebruiksduur van maximaal 2 jaar;</li> <li>• een gebouw waar geen energie gebruikt wordt om het binnenklimaat te regelen (trekkershut of gite).</li> </ul>	07.04.2016
07.04.2016	Hulpfuncties	Toewijzing hulpfuncties labelplichtig deel / niet labelplichtig deel	7.11	<p>In voorbeeld 2 (pag. 118) stap 2 staat aangegeven dat de hulpfuncties in een labelplichtig deel naar ratio van het gebruiksoppervlakte verdeeld moeten worden. Dit leidt tot complexe situaties als er in het gebouw ook een niet-labelplichtig deel aanwezig is. Delen in een labelplichtig deel kunnen daarmee niet labelplichtig worden, het verdelen van de oppervlakte van de constructies is ook lastig welk deel van de constructie hoort dan bij het niet-labelplichtige deel en welk deel van de constructies hoort dan bij het labelplichtige deel. Afsproken is de hulpfuncties die in het labelplichtige deel liggen maar die ten behoeve van het labelplichtig en niet-labelplichtig deel aanwezig zijn, altijd toe te kennen aan het labelplichtige deel.</p>	07.04.2016
22.03.2018	Gebruiksfuncties	Uitbreiding tabel 1, voorbeelden	7.1	<p>Ad 1 Tabel 7.1 Gebruiksfuncties en aanwijzingen welke ruimte het betreft (ISSO 75.1 methode 2013)</p>	

Datum vaststelling	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum																																			
				<table border="1"> <thead> <tr> <th>Gebruiksfuncties</th> <th>Aanwijzingen<sup>1</sup></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Woonfunctie</td> <td>Ruimten in eengezinswoningen, woonfunctie ruimten in flat- of portiekwoningen, ruimten in aanleunwoningen en woonwagens met woonfunctie.</td> </tr> <tr> <td>Bijeenkomstfunctie - Zonder alcohol gebruik</td> <td>Vergaderzalen in een congrescentrum, bijeenkomstruimte in een kerk<sup>1</sup>, bijeenkomstruimte in een wijkgebouw, bioscoopzaal, theaterzaal, schouwburgzaal, cursusruimte, vergaderruimten, tentoonstellingsruimten, museumzalen, kinderverblijven in een kinderdagverblijf, kinderopvangruimte van een crèche, tribune in een sportgebouw, bibliotheekruimte, expositieruimte, aula in een school, ruimte voor kaart- en bordspelen, <b>horeca gelegenheid in een ziekenhuis</b>.</td> </tr> <tr> <td>- Met alcohol gebruik (ruimten die dienen te voldoen aan het 'besluit eisen inrichtingen Drank- en Horecawet')</td> <td>foyer in een theater, speelruimten in een casino, café, eetzalen van een restaurant, kantine van een sportclub, dansruimten in een discotheek, foyer in een schouwburg.  <i>Opmerking 1: entrees/recepties in utiliteitsgebouwen hebben over het algemeen geen bijeenkomstfunctie, m.u.v. een foyer in theaters en bioscopen. Entrees en recepties dienen in eerste instantie als hulpfunctie<sup>4</sup> te worden beschouwd.</i></td> </tr> <tr> <td>Celfunctie<sup>2</sup></td> <td>Gevangenis- of een politiecel, kamer in een tehuis voor dwangmatige verpleging, cel op een station</td> </tr> <tr> <td>Gezondheidszorgfunctie - Bedgebed (Klinisch)</td> <td>Ruimten met bedgebonden patiënten in een: ziekenhuis/verpleegtehuis/psychiatrische inrichting/gezinsvervangend tehuis voor verstandelijk gehandicapten</td> </tr> <tr> <td>- Ander verblijfsgebied(Niet-klinisch)</td> <td>Ruimten voor de behandeling van niet-bedgebonden patiënten in een: ziekenhuis, verpleegtehuis, psychiatrische inrichting, gezinsvervangend tehuis voor verstandelijk gehandicapten, medisch centrum, polikliniek, praktijkruimte van huisarts/fysiotherapeut/tandarts/ dierenarts, dierenkliniek, operatiekamer, <b>wachtruimte in ziekenhuis, huisarts, tandarts</b>, ruimten in een woonzorgcomplex, ruimten in een bejaardentehuis (ook woongedeelte) of een verzorgingstehuis (ook woongedeelte)</td> </tr> <tr> <td>Industriefunctie<sup>3</sup></td> <td>Werkplaats, magazijn van een fabriek, fabrieksruimte, opslagruimte in een pakhuis, stal van een boerderij, opslagloods, tuinbouwkas, koel- of vrieshuis, muziekstudio, grootkeuken (bijvoorbeeld van een restaurant of ziekenhuis), werkplaats in een garage en een werkplaats in een brandweerkazerne, <b>laboratoriumruimte</b>.</td> </tr> <tr> <td>Kantoorfunctie</td> <td>Kantoorruimten in gebouwen, bijvoorbeeld kantoorruimten in een accountantsbureau, administratiekantoor, advocatenkantoor, bankgebouw, gemeentehuis, bedrijfsverzamelgebouw of school, kantoorruimte bij een winkel, kantoorruimte aan een woning, kantoorruimte in een politiebureau, kantoorruimten in brandweerkazerne</td> </tr> <tr> <td>Logiesfunctie zijnde een logiesgebouw</td> <td>Slaapverblijven in hotels, motels, pensions of asielcentra, slaapruiden in opvangcentrum voor tijdelijk verblijf van mensen, slaapverblijven in een brandweerkazerne</td> </tr> <tr> <td>Logiesfunctie niet zijnde een logiesgebouw</td> <td>Ruimten in zomerhuisje/vakantiehuis</td> </tr> <tr> <td>Onderwijsfunctie</td> <td>Klaslokaal in een schoolgebouw, collegezaal van een universiteit, zalen voor projectonderwijs, leraren/docentenkamers</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">Sportfunctie</td> <td><b>Verwarmd</b></td> <td>Zwembad in een zwembad, gymnastieklokaal, sportruimte in een sporthal, sportruimte in een fitnesscentrum, gedeelte om te bowlen bij een bowlingbaan, biljartzaal, kleedruimte- en doucheruimte bij sport</td> </tr> <tr> <td><b>Matig verwarmd</b></td> <td>Tennishal, squashbaan in een squashhal, baan voor indoorkarting, manege, overdekte wielervedbaan, bouldrome (overdekte jeu de boulesbaan), raquetbalbaan, bokssaal, schietbaan, overdekte rolschaatsbaan</td> </tr> <tr> <td>Winkelfunctie</td> <td>Alle winkelruimten in een winkel of winkelcentrum (ook kantoorachtige functie zoals een reisbureau of makelaarskantoor in een winkelcentrum), winkelgedeelte in een supermarkt, pedicure, reisbureau, bordeel, kapsalon, apotheek, stationsloket, verkoop bij een tankstation, showrooms, <b>publiek toegankelijke ruimten en spreekkamers van een bankfiliaal</b>.</td> </tr> <tr> <td>Overige gebruiksfunctie<sup>4</sup></td> <td>Traficruimte, telefooncel, parkeergarage, tuinbouwkas bij woning (niet beroepsmatig), sanitair gebouw op een camping, wachtlokaal voor passagiers op een station, bushokje</td> </tr> <tr> <td>Hulpfunctie<sup>4</sup></td> <td>Toiletten, kleedruimten (zijnde niet sport), pantry's, vides, verkeersruimten (gang, hal, overloop, entree, vide, lift, trap, trappenhuis), technische ruimten, bezemkasten, schoonmaakkasten, opslagruimten, stallingsruimten, bergruimten, meterruimten, stookruimten. Zolders, vlieringen, kelders/souterrains, atria en serres, indien geen verblijfsruimte.</td> </tr> </tbody> </table>	Gebruiksfuncties	Aanwijzingen <sup>1</sup>	Woonfunctie	Ruimten in eengezinswoningen, woonfunctie ruimten in flat- of portiekwoningen, ruimten in aanleunwoningen en woonwagens met woonfunctie.	Bijeenkomstfunctie - Zonder alcohol gebruik	Vergaderzalen in een congrescentrum, bijeenkomstruimte in een kerk <sup>1</sup> , bijeenkomstruimte in een wijkgebouw, bioscoopzaal, theaterzaal, schouwburgzaal, cursusruimte, vergaderruimten, tentoonstellingsruimten, museumzalen, kinderverblijven in een kinderdagverblijf, kinderopvangruimte van een crèche, tribune in een sportgebouw, bibliotheekruimte, expositieruimte, aula in een school, ruimte voor kaart- en bordspelen, <b>horeca gelegenheid in een ziekenhuis</b> .	- Met alcohol gebruik (ruimten die dienen te voldoen aan het 'besluit eisen inrichtingen Drank- en Horecawet')	foyer in een theater, speelruimten in een casino, café, eetzalen van een restaurant, kantine van een sportclub, dansruimten in een discotheek, foyer in een schouwburg.  <i>Opmerking 1: entrees/recepties in utiliteitsgebouwen hebben over het algemeen geen bijeenkomstfunctie, m.u.v. een foyer in theaters en bioscopen. Entrees en recepties dienen in eerste instantie als hulpfunctie<sup>4</sup> te worden beschouwd.</i>	Celfunctie <sup>2</sup>	Gevangenis- of een politiecel, kamer in een tehuis voor dwangmatige verpleging, cel op een station	Gezondheidszorgfunctie - Bedgebed (Klinisch)	Ruimten met bedgebonden patiënten in een: ziekenhuis/verpleegtehuis/psychiatrische inrichting/gezinsvervangend tehuis voor verstandelijk gehandicapten	- Ander verblijfsgebied(Niet-klinisch)	Ruimten voor de behandeling van niet-bedgebonden patiënten in een: ziekenhuis, verpleegtehuis, psychiatrische inrichting, gezinsvervangend tehuis voor verstandelijk gehandicapten, medisch centrum, polikliniek, praktijkruimte van huisarts/fysiotherapeut/tandarts/ dierenarts, dierenkliniek, operatiekamer, <b>wachtruimte in ziekenhuis, huisarts, tandarts</b> , ruimten in een woonzorgcomplex, ruimten in een bejaardentehuis (ook woongedeelte) of een verzorgingstehuis (ook woongedeelte)	Industriefunctie <sup>3</sup>	Werkplaats, magazijn van een fabriek, fabrieksruimte, opslagruimte in een pakhuis, stal van een boerderij, opslagloods, tuinbouwkas, koel- of vrieshuis, muziekstudio, grootkeuken (bijvoorbeeld van een restaurant of ziekenhuis), werkplaats in een garage en een werkplaats in een brandweerkazerne, <b>laboratoriumruimte</b> .	Kantoorfunctie	Kantoorruimten in gebouwen, bijvoorbeeld kantoorruimten in een accountantsbureau, administratiekantoor, advocatenkantoor, bankgebouw, gemeentehuis, bedrijfsverzamelgebouw of school, kantoorruimte bij een winkel, kantoorruimte aan een woning, kantoorruimte in een politiebureau, kantoorruimten in brandweerkazerne	Logiesfunctie zijnde een logiesgebouw	Slaapverblijven in hotels, motels, pensions of asielcentra, slaapruiden in opvangcentrum voor tijdelijk verblijf van mensen, slaapverblijven in een brandweerkazerne	Logiesfunctie niet zijnde een logiesgebouw	Ruimten in zomerhuisje/vakantiehuis	Onderwijsfunctie	Klaslokaal in een schoolgebouw, collegezaal van een universiteit, zalen voor projectonderwijs, leraren/docentenkamers	Sportfunctie	<b>Verwarmd</b>	Zwembad in een zwembad, gymnastieklokaal, sportruimte in een sporthal, sportruimte in een fitnesscentrum, gedeelte om te bowlen bij een bowlingbaan, biljartzaal, kleedruimte- en doucheruimte bij sport	<b>Matig verwarmd</b>	Tennishal, squashbaan in een squashhal, baan voor indoorkarting, manege, overdekte wielervedbaan, bouldrome (overdekte jeu de boulesbaan), raquetbalbaan, bokssaal, schietbaan, overdekte rolschaatsbaan	Winkelfunctie	Alle winkelruimten in een winkel of winkelcentrum (ook kantoorachtige functie zoals een reisbureau of makelaarskantoor in een winkelcentrum), winkelgedeelte in een supermarkt, pedicure, reisbureau, bordeel, kapsalon, apotheek, stationsloket, verkoop bij een tankstation, showrooms, <b>publiek toegankelijke ruimten en spreekkamers van een bankfiliaal</b> .	Overige gebruiksfunctie <sup>4</sup>	Traficruimte, telefooncel, parkeergarage, tuinbouwkas bij woning (niet beroepsmatig), sanitair gebouw op een camping, wachtlokaal voor passagiers op een station, bushokje	Hulpfunctie <sup>4</sup>	Toiletten, kleedruimten (zijnde niet sport), pantry's, vides, verkeersruimten (gang, hal, overloop, entree, vide, lift, trap, trappenhuis), technische ruimten, bezemkasten, schoonmaakkasten, opslagruimten, stallingsruimten, bergruimten, meterruimten, stookruimten. Zolders, vlieringen, kelders/souterrains, atria en serres, indien geen verblijfsruimte.	
Gebruiksfuncties	Aanwijzingen <sup>1</sup>																																							
Woonfunctie	Ruimten in eengezinswoningen, woonfunctie ruimten in flat- of portiekwoningen, ruimten in aanleunwoningen en woonwagens met woonfunctie.																																							
Bijeenkomstfunctie - Zonder alcohol gebruik	Vergaderzalen in een congrescentrum, bijeenkomstruimte in een kerk <sup>1</sup> , bijeenkomstruimte in een wijkgebouw, bioscoopzaal, theaterzaal, schouwburgzaal, cursusruimte, vergaderruimten, tentoonstellingsruimten, museumzalen, kinderverblijven in een kinderdagverblijf, kinderopvangruimte van een crèche, tribune in een sportgebouw, bibliotheekruimte, expositieruimte, aula in een school, ruimte voor kaart- en bordspelen, <b>horeca gelegenheid in een ziekenhuis</b> .																																							
- Met alcohol gebruik (ruimten die dienen te voldoen aan het 'besluit eisen inrichtingen Drank- en Horecawet')	foyer in een theater, speelruimten in een casino, café, eetzalen van een restaurant, kantine van een sportclub, dansruimten in een discotheek, foyer in een schouwburg.  <i>Opmerking 1: entrees/recepties in utiliteitsgebouwen hebben over het algemeen geen bijeenkomstfunctie, m.u.v. een foyer in theaters en bioscopen. Entrees en recepties dienen in eerste instantie als hulpfunctie<sup>4</sup> te worden beschouwd.</i>																																							
Celfunctie <sup>2</sup>	Gevangenis- of een politiecel, kamer in een tehuis voor dwangmatige verpleging, cel op een station																																							
Gezondheidszorgfunctie - Bedgebed (Klinisch)	Ruimten met bedgebonden patiënten in een: ziekenhuis/verpleegtehuis/psychiatrische inrichting/gezinsvervangend tehuis voor verstandelijk gehandicapten																																							
- Ander verblijfsgebied(Niet-klinisch)	Ruimten voor de behandeling van niet-bedgebonden patiënten in een: ziekenhuis, verpleegtehuis, psychiatrische inrichting, gezinsvervangend tehuis voor verstandelijk gehandicapten, medisch centrum, polikliniek, praktijkruimte van huisarts/fysiotherapeut/tandarts/ dierenarts, dierenkliniek, operatiekamer, <b>wachtruimte in ziekenhuis, huisarts, tandarts</b> , ruimten in een woonzorgcomplex, ruimten in een bejaardentehuis (ook woongedeelte) of een verzorgingstehuis (ook woongedeelte)																																							
Industriefunctie <sup>3</sup>	Werkplaats, magazijn van een fabriek, fabrieksruimte, opslagruimte in een pakhuis, stal van een boerderij, opslagloods, tuinbouwkas, koel- of vrieshuis, muziekstudio, grootkeuken (bijvoorbeeld van een restaurant of ziekenhuis), werkplaats in een garage en een werkplaats in een brandweerkazerne, <b>laboratoriumruimte</b> .																																							
Kantoorfunctie	Kantoorruimten in gebouwen, bijvoorbeeld kantoorruimten in een accountantsbureau, administratiekantoor, advocatenkantoor, bankgebouw, gemeentehuis, bedrijfsverzamelgebouw of school, kantoorruimte bij een winkel, kantoorruimte aan een woning, kantoorruimte in een politiebureau, kantoorruimten in brandweerkazerne																																							
Logiesfunctie zijnde een logiesgebouw	Slaapverblijven in hotels, motels, pensions of asielcentra, slaapruiden in opvangcentrum voor tijdelijk verblijf van mensen, slaapverblijven in een brandweerkazerne																																							
Logiesfunctie niet zijnde een logiesgebouw	Ruimten in zomerhuisje/vakantiehuis																																							
Onderwijsfunctie	Klaslokaal in een schoolgebouw, collegezaal van een universiteit, zalen voor projectonderwijs, leraren/docentenkamers																																							
Sportfunctie	<b>Verwarmd</b>	Zwembad in een zwembad, gymnastieklokaal, sportruimte in een sporthal, sportruimte in een fitnesscentrum, gedeelte om te bowlen bij een bowlingbaan, biljartzaal, kleedruimte- en doucheruimte bij sport																																						
	<b>Matig verwarmd</b>	Tennishal, squashbaan in een squashhal, baan voor indoorkarting, manege, overdekte wielervedbaan, bouldrome (overdekte jeu de boulesbaan), raquetbalbaan, bokssaal, schietbaan, overdekte rolschaatsbaan																																						
Winkelfunctie	Alle winkelruimten in een winkel of winkelcentrum (ook kantoorachtige functie zoals een reisbureau of makelaarskantoor in een winkelcentrum), winkelgedeelte in een supermarkt, pedicure, reisbureau, bordeel, kapsalon, apotheek, stationsloket, verkoop bij een tankstation, showrooms, <b>publiek toegankelijke ruimten en spreekkamers van een bankfiliaal</b> .																																							
Overige gebruiksfunctie <sup>4</sup>	Traficruimte, telefooncel, parkeergarage, tuinbouwkas bij woning (niet beroepsmatig), sanitair gebouw op een camping, wachtlokaal voor passagiers op een station, bushokje																																							
Hulpfunctie <sup>4</sup>	Toiletten, kleedruimten (zijnde niet sport), pantry's, vides, verkeersruimten (gang, hal, overloop, entree, vide, lift, trap, trappenhuis), technische ruimten, bezemkasten, schoonmaakkasten, opslagruimten, stallingsruimten, bergruimten, meterruimten, stookruimten. Zolders, vlieringen, kelders/souterrains, atria en serres, indien geen verblijfsruimte.																																							
				<p><sup>1</sup> Aanwijzingen in de bovenstaande tabel zijn niet uitputtend</p> <p><sup>2</sup> Niet verplicht om een Energielabel bij verkoop of verhuur te hebben</p> <p><sup>3</sup> Celfunctie dient beschouwd te worden als logiesfunctie.</p> <p><sup>4</sup> Geen gebruiksfunctie conform het bouwbesluit maar ingevoerd om de gebouwen te kunnen indelen</p> <p><b>Geel gemarkeerd</b> zijn de wijzigingen ten opzichte van tabel 7.1 uit ISSO 75.1 methode 2013</p>																																				



Datum vaststelling	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum
22.03.2018	Constructies	Begrenzingsen	7.6.1.4	<p>Paragraaf 7.6.1.4 van ISSO 75.1 wordt als volgt aangepast zie gele markering</p> <p><b>7.6.1.4 Begrenzing constructies</b></p> <p>Voor iedere constructie moet worden aangegeven waar deze aan grenst. Voor de constructies zijn de volgende begrenzingen mogelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• buitenlucht of water</li> <li>• sterk geventileerde ruimte</li> <li>• onverwarmde ruimte (naast, boven of onder)</li> <li>• grond</li> <li>• kruipruimte</li> </ul> <p><del>Een garage is een sterk geventileerde ruimte opgeven als grenzend aan buiten.</del></p> <p>Ruimten die via één of meer niet-afsluitbare openingen met totale oppervlakte (dus gesommeerd) van 0,2 m<sup>2</sup> of meer in verbinding staan met de buitenlucht (sterk geventileerde ruimten) dienen als buiten te worden beschouwd.</p> <p><b>Opmerking:</b> Parkeergarages met een afgesloten toegang en verder geen openingen (gesommeerd) naar buiten &gt; 0,2 m<sup>2</sup> en duidelijk niet sterk geventileerd met buitenlucht dienen als onverwarmd te worden beschouwd". Overige parkeergarages dienen te worden beschouwd als een sterk geventileerde ruimte.</p>	22.06.2018
22.03.2018	Labelplichtige delen verwarmd / onverwarmd	Verwarmd/ onverwarmd	7.4.3	<p><u>Ad 4.. Verwarmd / onverwarmd beschouwen niet-labelplichtige delen</u></p> <p>Paragraaf 7.4.3 van ISSO-publicatie 75.1 en wordt als volgt aangepast zie gele markering</p> <p><b>7.4.3 Bepaal voor alle niet-labelplichtige delen van het gebouw of deze als verwarmd of onverwarmd moeten worden beschouwd (Stap 3)</b></p> <p>De labelplichtige delen van het gebouw zijn na stap 2 bekend. Alle delen met een labelplichtige gebruiksfunctie worden als verwarmd beschouwd.</p> <p>Alle ruimten buiten het labelplichtige deel van het gebouw moeten worden beschouwd als aangrenzende ruimten. Deze zijn onder te verdelen in:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• aangrenzende verwarmde ruimten (AVR): ruimten die worden verwarmd of gekoeld ten behoeve van het verblijven van mensen ( ruimten uit een aangrenzend gebouw);</li> <li>• aangrenzende onverwarmde ruimten (AOR): ruimten die niet worden verwarmd of gekoeld ten behoeve van het verblijven van mensen;</li> <li>• aangrenzende onverwarmde serres (AOS): aangrenzende onverwarmde ruimten met een significante zonstraling; dit betreft serres en atria.</li> <li>• Ruimten die via één of meer niet-afsluitbare openingen met totale oppervlakte (dus gesommeerd) van 0,2 m<sup>2</sup> of meer in verbinding staan met de buitenlucht dienen als buiten te worden beschouwd.</li> </ul>	22.06.2018

Datum vaststelling	Onderwerp	Trefwoord	Paragraaf	Uitleg	Ingangsdatum
				<p>Bepaling van de thermische schil De thermische schil is samengesteld uit die bouwdelen, die het labelplichtige gebouwdeel scheiden van de buitenomgeving (buitenlucht, grond, water) of aangrenzende onverwarmde ruimtes. Bouwdelen die het labelplichtige gebouwdeel scheiden van verwarmde ruimten behoren niet tot de thermische schil.</p> <p>De thermische schil is van belang bij het opnemen van de bouwkundige constructies. Alleen de bouwkundige constructies die deel uitmaken van de thermische schil worden opgenomen.</p> <p>Toelichting</p> <p>1 Een wand tussen het betreffende gebouw en een aangrenzend gebouw, van een andere eigenaar waarbij de aangrenzende ruimte niet publiek toegankelijk is, maakt geen deel uit van de thermische schil. Er wordt namelijk uit gegaan van het principe dat het aangrenzende gebouw van een andere eigenaar waarbij de aangrenzende ruimte (bouwdeel) niet publiek toegankelijk ook verwarmd is. Als het gebouw van dezelfde eigenaar is of aangrenzende ruimte is publiek toegankelijk dient de EPA-adviseur te beoordelen of de aangrenzende ruimte (bouwdeel) verwarmd of onverwarmd is.</p> <p>2 Indien een ruimte (bouwdeel) buiten het labelplichtige deel valt van het betreffende gebouw dien je beslisschema 7.2 te hanteren om te bepalen of deze ruimte (bouwdeel) als verwarmd moet worden beschouwd. Het betreffen dan ruimten (bouwdelen) zonder EPBD functie bv. industriefuncties. Als uit schema 7.2 volgt dat de ruimte (bouwdeel) als het wel labelplichtig was geweest (fictief) binnen de thermische schil valt dan wordt de ruimte (bouwdeel) als verwarmd of indirect verwarmd beschouwd.</p> <p>3 Een wand die twee verwarmde delen van het labelplichtige gebouw van elkaar scheidt, telt niet mee als onderdeel van de thermische schil. Deze grenst immers aan een andere verwarmde sector, dus er is geen warmteverlies. NB: Ook een sportgebouw dat matig verwarmd wordt dient in dit opzicht als verwarmd beschouwd te worden.</p> <p>4 Een wand die twee delen van het gebouw van elkaar scheidt waarbij één deel tot de verwarmde zone behoort en het andere deel beschouwd wordt als een onverwarmde ruimte, telt wel mee als onderdeel van de thermische schil.</p>	